

Nr 244.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående åtgärder för beredande av nya lokaler för naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning m. m.; given Stockholms slott den 14 mars 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Cl. Lindskog.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 mars 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDBIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Efter gemensam beredning med statsråden och cheferna för försvars- och kommunikationsdepartementen anför härefter departementschefen, statsrådet Lindskog:

Vid anmälan den 3 januari 1930 av anslagsbehoven under riksstatens för budgetåret 1930/1931 åttonde huvudtitel hemställde jag under punkt 38, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition angående beredande av lokalutrymmen för naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning, för ändamålet för nämnda budgetår beräkna ett extra

Åtgärder för beredande av nya lokaler för naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning m. m.

reservationsanslag av 100,000 kronor. Denna min hemställen blev av Kungl. Maj:t bifallen.

Jag anhåller nu att få återkomma till detta ärende.

Riksmuseets etnografiska avdelnings byggnadsfråga har varit aktuell under en lång följd av år. Jag anhåller att i detta hänseende få hänvisa till den utredning härom, som finnes återgiven å sid. 358 ff. i det betänkande och förslag angående ordnandet av statens byggnadsverksamhet inom Stockholm, som den 18 mars 1925 avgivits av de s. k. statens byggnadssakkunniga (statens offentliga utredningar 1925: 15). I huvudsaklig anslutning till denna utredning ävensom till i övrigt tillgängliga handlingar torde jag få erinra om följande.

Etnografiska museet, såsom institutionen vanligen benämnas, har gamla anor, i det att museets äldsta föremål troligen hemförts från den svenska kolonien Nya Sverige i Delaware. Under 1700-talet riktades de sålunda tillkomna samlingarna genom betydande förvärv från olika världsdelar. Här må endast erinras om de värdefulla etnografica, som skänktes av Linnés lärjunge, Anders Sparrman, vilken såsom James Cooks skeppsläkare deltog i Cooks andra resa i söderhavet. Framhållas bör även det tillskott till föremålsbeståndet, som guvernementssekreteraren på den svenska besittningen St. Barthélemy, Samuel Fahlberg, överlämnade från Sydamerika och Västindien. Under 1800- och framför allt 1900-talet har tillväxten skett mera planmässigt, främst genom forskningsresor, företagna av svenska vetenskapsmän. Härvid märkas särskilt de samlingar, som hemfördes av E. A. Nordenskiöld, Hjalmar Stolpe, Carl Browallius, C. V. Hartman, Erland Nordenskiöld och Eric von Rosen m. fl. Museets samlingar torde till såväl omfattning som kvalitet få anses vara fullt jämförliga med våra övriga större museer. I slutet på 1870-talet erhöll museet sina nuvarande lokaler å tomterna nr 8 och 9 i kvarteret Grönlandet södra med adress Vallingatan 1 i huvudstaden. Åt museet har därjämte provisoriskt upplåtits en svit av rum i kvarteret Grönlandet norra, vilka utrymmen emellertid beräknats efter någon tid bliva behöfliga för tandläkarinstitutet. Vidare har genom Kungl. Maj:ts beslut den 23 april 1926 en mindre del av samlingarna inrymts i vissa lokaler i den statsverket tillhöriga fastigheten nr 10 vid Västra Trädgårdsgatan i Stockholm. Slutligen äro — förutom vissa i Göteborgs museum deponerade samlingar — ett stort antal föremål förvarade på mineralogiska avdelningens vind vid Frescati, i kronprinsens f. d. stall och i Observatorielunden. I den ursprungliga byggnadsplanen för naturhistoriska riksmuseets byggnadskomplex vid Frescati ingick även en byggnad för dess etnografiska avdelning. Den skulle bilda den arkitektoniskt nödvändiga pendanten till den flygel, i vilken inrymmas mineralogiska avdelningen, geologiska museet och Sveriges geologiska undersökning. Denna flygel kom emellertid aldrig till utförande, emedan den dåvarande intendenten för den etnografiska avdelningen motsatte sig förläggning av museet till en så avlägsen plats.

Sedan vetenskapsakademien i skrivelse den 18 april 1903 uttalat, att hon ansåge den föreslagna platsen vid Frescati synnerligen lämplig för den etnografiska avdelningen av riksmuseum eller för ett självständigt etnografiskt museum, hade emellertid dåvarande föreståndaren för samlingarna, vilken

i likhet med sin företrädare önskade en mindre avlägsen plats för museet, låtit verkställa undersökning om förläggande av en museibyggnad på den s. k. Rosendalsplatån å södra Djurgården. Vidare hade från intresserade museimän framlagts förslag till en provisorisk byggnad för sagda avdelning i närheten av historiska museet. Intetdera av dessa förslag föranledde någon åtgärd. I skrivelse den 26 maj 1920 anhöll vetenskapsakademien om uppdrag för byggnadsstyrelsen att snarast möjligt utreda frågan om en nybyggnad för avdelningen såväl med avseende å byggnadsplats som med avseende å byggnadens storlek och beskaffenhet. Sedan byggnadsstyrelsen den 21 juni 1920 anbefallts avgiva utlåtande i anledning av akademiens berörda framställning, undersökte byggnadsstyrelsen till en början möjligheten att förlägga en nybyggnad för etnografiska museet å Rosendalsområdet. Riksmarskalksämberet förklarade sig emellertid under inga förhållanden kunna tillstyrka upplåtelse av området i fråga för detta ändamål, varför byggnadsstyrelsen ansåg denna fråga böra förfalla. I stället uppdrog byggnadsstyrelsen åt arkitekten A. Anderberg att uppgöra program för förläggning av en museibyggnad till riksmuseets tomtområde å norra Djurgården. Med skrivelse den 27 april 1922 överlämnade byggnadsstyrelsen utredningen i ämnet till Kungl. Maj:t, varefter Kungl. Maj:t genom beslut den 15 december 1922 ställde erforderliga medel till förfogande för gäldande av de av utredningsarbetet föranledda kostnaderna.

Vid vetenskapsakademiens sammanträde den 12 september 1928 erhöles arkitekten A. Anderberg och intendenten G. Lindblom akademiens medgivande att undersöka möjligheterna för en förläggning av etnografiska avdelningens nybyggnad till Ladugårdsgärde vid eller i närheten av Valhallavägen. Med anledning härav undersöktes dels en tomt vid Valhallavägen mitt emot Patentverket, dels en tomt å Ladugårdsgärde utanför Karlaplan, dels parken omedelbart sydost om Göta livgardes kasern, belägen intill Strandvägen och mitt emot Nobelparken, dels ock tomten i fonden av Karlaplan, omfattande kvarteren Fältöversten och Fältväbeln.

I sitt den 22 oktober 1928 dagtecknade yttrande satte Anderberg och Lindblom ur såväl ekonomisk som museal synpunkt parken vid gardeskasernen främst. Den hade ett monumentalt läge samt vore så stor, att den medgäve såväl museets utvidgning för framtiden som ett bibehållande av en avsevärd del av trädbeståndet. Den fyllde vidare det krav på förläggandet av etnografiska avdelningens nybyggnad, som upprepade gånger framförts av den kulturhistoriska forskningens samt undervisningens och folkbildningens målsmän, nämligen att museet borde förläggas centralt samt i anslutning till eller åtminstone i närheten av övriga stora kulturhistoriska museer. Gardesparken motsvarade med sin idealiska närhet till nordiska museet och det föreslagna historiska museet samt till allmänhetens stora stråkvägar fullt ut dessa önskemål.

I skrivelse den 14 november 1928 hemställde härefter vetenskapsakade-

mien, att ovanberörda parkområde måtte få reserveras för en blivande etnografisk museibyggnad.

I ett vid vetenskapsakademiens ifrågavarande skrivelse fogat särskilt yttrande anförde akademiens sekreterare, professor H. G. Söderbaum — under uttalande att han till fullo instämde i ovanberörda förslag — bland annat:

Han ansåge, att beslutet i ämnet rätteligen bort åtföljas av en hänvisning till akademiens vid upprepade tillfällen uttalade mening, att, därest en blivande byggnad för den etnografiska avdelningens samlingar skulle förläggas till annan plats än riksmuseets övriga avdelningar, vården om och inseendet över bemälda etnografiska samlingar lämpligen borde skiljas från akademiens förvaltning.

Upphävde man nämligen för all framtid det lokala samband, som mera av historiska än sakliga grunder existerat mellan riksmuseets etnografiska och naturhistoriska samlingar och som fått sitt uttryck däri, att erforderligt tomtutrymme för en etnografisk museibyggnad reserverats och fortfarande funnes reserverat inom riksmuseets område vid Frescati, syntes därmed det sista skälet bortfalla, som kunde tala mot etnografiska avdelningens anslutning även i administrativt hänseende till huvudstadens övriga stora kulturhistoriska museer.

Över vetenskapsakademiens ifrågavarande framställning har djurgårdskommissionen den 25 februari 1930 avgivit utlåtande. Härtill anhåller jag emellertid att få återkomma i det följande.

I skrivelse den 27 september 1928 gjorde byggnadsstyrelsen gällande, att förhyrningen för statsverkets räkning av lokaler inom den s. k. auditoriebyggnaden i Stockholm borde upphöra med hyrestidens utgång den 1 april 1932, vid vilken tidpunkt alltså andra lokaler borde finnas tillgängliga för mottagande av de i auditorium förlagda institutionerna. Denna lokalfråga borde enligt byggnadsstyrelsens förmenande lösas genom utnyttjande av kronans tomter nr 8 och 9 i kvarteret Grönlandet södra, därvid de nuvarande byggnaderna borde ersättas med en ny ämbetsbyggnad. Förutsättning för realiserandet av detta byggnadsföretag vore emellertid, att andra lokaler kunde beredas de av etnografiska avdelningens samlingar, som funnes förvarade i de å sagda tomter uppförda byggnaderna. En möjlig och lämplig utväg till lösandet av etnografiska museets lokalfråga vore att för museet anordnades lokaler inom positionsartilleriregementets förra kasernetablisserment i de delar därav, som icke berördes av statens historiska museums ifrågasatta förläggning till etablissementet. Byggnadsstyrelsen hade därvid tänkt sig, att den ena stallflygeln skulle rymma etnografiska museets samlingar, vilka här skulle kunna magasineras, under det att museet kunde beredas tjänstelokaler i kasernens översta våning. Byggnadsstyrelsen hemställde därför om anvisande av medel ej blott till ritningar till den ifrågasatta ämbetsverksbyggnaden utan även för verkställande av utredning rörande beredande av lokaler för etnografiska museets samlingar. Sedan 1929 års riksdag anvisat ett extra reservationsanslag av 25,000 kronor för utförande av de föreslagna utredningarna, ställde Kungl. Maj:t genom beslut den

3 maj 1929 anslaget till byggnadsstyrelsens förfogande för därmed avsett ändamål.

Med skrivelse den 27 november 1929 har nu byggnadsstyrelsen framlagt resultatet av sin utredning rörande beredande av nya lokaler för etnografiska museet. Denna utredning är av i huvudsak följande lydelse:

Då byggnadsstyrelsen nu till åtlydnad av Kungl. Maj:ts uppdrag igångsatt utredningen rörande etnografiska museets lokaler har föreståndaren för etnografiska avdelningen, professorn G. Lindblom hos styrelsen framhållit, att det av styrelsen framförda förslaget, att samlingarna skulle förläggas till artillerikasernens ena stallflygel, vore, även betraktat såsom ett provisorium, ur museal synpunkt förkastligt, i det att, även om man efter vidtagande av förbättrade brandskyddsanordningar inom stallbyggnaden, kunde tillgodose ett erforderligt skydd mot brandfara, lokalernas belysningsförhållanden dock vore så undermåliga, att samlingarna icke skulle kunna hållas tillgängliga för allmänheten. Visserligen skulle inom stallbyggnaden kunna beredas större, till en och samma plats samlade lokaler, vilket ju alltid innebure en fördel, i stället för de nu på flera håll splittrade lokalerna, men på grund av de dåliga belysningsmöjligheterna vore de erbjudna utrymmena så mycket sämre än de lokaler samlingarna för närvarande vore inrymda i, att förslaget måste anses såsom en väsentlig försämring av museets lokal-förhållanden, varför avdelningsföreståndaren funne sig nödsakad att på det bestämdaste motsätta sig detsamma. Professorn Lindblom har jämväl framhållit, att förslaget till följd av de nödvändiga brandskyddsåtgärderna komme att kräva betydande kostnader, och att det vore ändamålsenligare, att dessa kostnader nedlades på ett byggnadsobjekt, som ur museets synpunkt vore bättre ägnat att motsvara dettas krav. Professorn Lindblom trodde sig också inom förutvarande livregementets dragoners kasernområde å norra Djurgården kunna föreslå en byggnad, som hade vida större förutsättningar än stallbyggnaderna inom artillerikasernen att efter vidtagande av vissa ändringsarbeten kunna erbjuda goda utställningsmöjligheter för de etnografiska samlingarna.

Slutligen har avdelningsföreståndaren förklarat sig helst hava önskat ett läge något närmare staden, men då en dylik lösning för närvarande måste anses utsiktslös, har föreståndaren, då statens historiska museum efter 1929 års riksdags beslut komme att förläggas till artillerikasernen, och med hänsyn till närheten till nordiska museet och Skansens samlingar, förklarat sig beredd att även som permanent förläggning förorda dragonkasernen.

Byggnadsstyrelsen har grundligt undersökt det av avdelningsföreståndaren sålunda framlagda förslaget till lokalfrågans lösning, och kan styrelsen därvid i allt väsentligt instämma i de synpunkter professorn Lindblom anfört. Det förslag byggnadsstyrelsen i skrivelsen den 27 september 1928 antytt, avsåg en provisorisk magasinering av samlingarna och måste betraktas endast såsom en nödfallsutväg i avsaknad av annat förslag. Den nu fullbordade utredningen giver också vid handen, att en förläggning till dragonkasernen måste tillerkännas avgörande företräde framför den tidigare tänkta anordningen.

I sitt förslag till användning av de ledigblivna kasernerna har den s. k. kasernkommittén föreslagit, att dragonkasernens område jämte därå belägna byggnader skulle genom vederbörande förvaltningsmyndigheters försorg tills

vidare upplåtas med nyttjanderätt i den mån så kunde befinnas lämpligt. I häröver den 19 januari 1928 avgivet utlåtande har byggnadsstyrelsen förklarat sig icke hava något att erinra häremot. Styrelsen vore sålunda av den bestämda uppfattningen, att ingen som helst permanent markupplåtelse på de ännu icke stadsplanlagda delarna av norra Djurgården borde äga rum, förrän stadsplan utarbetats och fastställts, men hyste däremot inga betänkligheter mot provisoriska upplåtelser av mark med därå befintliga kronan tillhöriga byggnader, och erinrade styrelsen, att styrelsen i skrivelse den 29 september 1927 under vissa villkor tillstyrkt upplåtelse åt det tilltänkta tekniskt-industriella museet för förvarandet av museets samlingar tills vidare av viss del av dragonkasernens område. Den sålunda ifrågasatta upplåtelsen har dock ännu icke kommit till stånd. Däremot hava vissa delar av kasernområdet ställts till 23:e allmänna svenska lantbruksmötets disposition intill den 31 juli 1930 samt därefter till trädgårdsutställningens disposition intill den 15 oktober 1930, varjämte vissa andra partier, vilka dock ej beröra det nu för etnografiska museet ifrågasatta området, upplåtits till 1930 års konstindustriutställning till den 31 mars 1931.

Vid förfrågan under hand hos trädgårdsutställningens bestyrelse har nu meddelats, att en av de till utställningen upplåtna kasernerna icke skulle behöva tagas i bruk för utställningen. De etnografiska samlingarna skulle sålunda kunna redan under augusti 1930 överflyttas till denna kasernbyggnad och där tillsvidare magasineras. De nuvarande lokalerna i kvarteret Grönlandet södra skulle alltså kunna frigöras i god tid före rivningsarbetets början senast under oktober 1930.

Då emellertid enligt vad byggnadsstyrelsen inhämtat dragonkasernens byggnader, som stå under arméförvaltningens vård, avsåges att efter dessa upplåtelser åter tagas i bruk såsom förrådslokaler för östra arméfördelningen, varvid en del av de förråd, som nu äro placerade inom positionsartilleriregementets lokaler, skulle komma att överflyttas till dragonkasernen, har det med hänsyn till förslaget att förlägga etnografiska museet till dragonkasernen synts byggnadsstyrelsen lämpligare, om östra arméfördelningen kunde bibehålla förråden i artillerikasernens stallbyggnader. Något hinder att disponera dessa stallbyggnader för sistnämnda ändamål intill dess erforderliga förrådslokaler kunnat uppföras inom Stockholms garnisons blivande förläggningsområden å Järvafältet synes icke föreligga.

Emellertid disponerar östra arméfördelningen jämväl vissa utom respektive regementens kasernområden belägna förrådsbyggnader å Ladugårdsgärdet. Skulle den mark, å vilken dessa byggnader äro uppförda, behöva tagas i anspråk för den förestående exploateringen av Ladugårdsgärdet, innan ännu motsvarande förrådsutrymmen kunnat anordnas å Järvafältet, skulle det bliva nödvändigt att under mellantiden taga dragonkasernen i anspråk för förvaring av de militära förråden. Enligt byggnadsstyrelsens uppfattning synes emellertid den genom styrelsens försorg under utarbetande varande stadsplanen för Ladugårdsgärdeområdet icke lägga hinder i vägen för exploateringens bedrivande på sådant sätt, att de nu befintliga militära förrådsbyggnaderna skulle behöva rivas redan vid exploateringens början, utan torde god tid kunna beräknas att för dessa förrådsbyggnader uppföra erforderliga ersättningsbyggnader.

Under förutsättning att östra arméfördelningen sålunda fortfarande, intill dess frågan om anskaffande av nya förrådslokaler för fördelningen blivit definitivt löst, skulle kunna disponera över ovannämnda, av fördelningen

för närvarande innehavda förrådslokaler inom förutvarande positionsartilleriregementets kasernområde samt å Ladugårdsgärdet, har vid förfrågan hos arméförvaltningens fortifikationsdepartement under hand meddelats, att hinder ej synes möta, att livregementets dragoners kasernetablissemment toges i anspråk för icke militärt ändamål.

I styrelsens ovanberörda utlåtande den 19 januari 1928 har styrelsen visserligen, såsom ovan nämnts, för sin del motsatt sig permanenta markupplåtelse inom de ännu icke stadsplanelagda delarna av norra Djurgården, men har styrelsen förklarat sig icke hysa betänkligheter mot provisoriska upplåtelse av mark med därå befintliga byggnader. Det område, varom nu är fråga, dragonkasernområdet, kan emellertid, såsom framgår av en skrivelsen bilagd situationsplan, lämpligen uppdelas i tre delar, nämligen den västra delen, omfattande tre stallbyggnader, exercis- och ridhus samt ett fordonsförråd, förlagda omkring en rymlig gårdsplan, det mellersta området, upptagande tre kasernbyggnader med sjukhusbyggnad, sjukstall samt köks- och matsalsbyggnad, samt det östra området med kanslibyggnad, vilket område nyttjats såsom övningsplats. Till kasernområdet hör vidare ett område utmed Djurgårdsbrunnsviken och Djurgårdsbrunnskanalen. Vart och ett av de tre förstnämnda områdena är ägnat att bilda ett fullständigt byggnadskomplex för skilda ändamål. Det västra har tidigare avsetts för ett tekniskt industriellt museum, och det östra, som erbjuder goda byggnadsplatser, skulle väl ägna sig till uppförande av olika slag av institutionsbyggnader, anslutande sig till den nuvarande kanslibyggnaden. Det mellersta området vill nu byggnadsstyrelsen föreslå till upplåtelse för det etnografiska museet, under det att området närmast vattnet bör reserveras såsom park.

Det för museet sålunda föreslagna området skulle, på sätt gränserna angivits å situationsplanen, komma att omfatta 21,000 kvadratmeter och lämna utrymme för museets behov för överskådlig framtid.

Ehuru byggnadsstyrelsen måste vidhålla sin principiella ståndpunkt, att permanent markupplåtelse icke bör äga rum, innan stadsplan fastställts över ifrågasvarande del av norra Djurgården, anser sig styrelsen dock kunna tillstyrka den ifrågasatta markupplåtelsen för etnografiska museet, även om denna måste anses hava permanent karaktär. Styrelsen kan nämligen icke undgå att taga hänsyn till att de å området befintliga byggnaderna på detta sätt finna en lämplig användning, varjämte utan tvivel en blivande stadsplan torde kunna utan svårighet anslutas till dessa byggnader. Områdets gränser böra givetvis i stadsplanen slutligen fixeras.

De å området befintliga byggnaderna äro i stort sett i gott skick, med undantag dock för kasernbyggnaden III, vars grund är bristfällig och måste förstärkas. Byggnaderna äro uppförda av tegel och putsade, utom matsalsbyggnaden, som är av trä och måste betraktas såsom eldfarlig och därför bör rivas, jämte en del mindre trähus, såsom vedbodas m. m. Bjälklagen äro i allmänhet av trä med brandbotten å vinden. Köksbyggnaden har betongvalv. Uppvärmningen i samtliga byggnader sker nu med kaminer och kakelugnar.

Såsom framgår av en av föreståndaren för etnografiska avdelningen uppgjord förteckning disponerar avdelningen för närvarande 1,719 kvadratmeters utrymme och en vaktmästarbostad i huset Vallingatan nr 1, 580 kvadratmeter i huset Vallingatan 2 samt 230 kvadratmeter och en vaktmästarbostad i kronans egendom Västra Trädgårdsgatan nr 10, eller för-

utom de båda vaktmästarbostäderna, tillhoppa 2,529 kvadratmeter, därav 509 kvadratmeter nyttjas såsom utställningslokaler, 305 kvadratmeter som arbetslokaler och 1,715 kvadratmeter som magasinstrymmen. Härutöver äro vissa magasinslådor samt skrymmande föremål förvarade på vinden i det s. k. kronprinsens stall, på naturhistoriska riksmuseets (mineralogiska avdelningen) vind och i Observatorielunden härstädes, varjämte vissa föremål äro utställda i Göteborgs museum, upptagande omkring 150 kvadratmeters golvyta.

I särskild förteckning har föreståndaren uppgivit det omedelbara behovet av lokalutrymme till sammanlagt 6,675 kvadratmeter förutom två vaktmästarbostäder och bostad för eldare, vartill skulle erfordras 400 kvadratmeter för doktor Sven Hedins under 1930 väntade samlingar. Härjämte skulle för framtiden erfordras ytterligare 4,500 kvadratmeter.

För disponerandet av de befintliga byggnaderna för etnografiska museets behov har byggnadsstyrelsen låtit i samråd med museets föreståndare uppgöra ett förslag, åskädliggjort å utlåtagandet bilagda åtta ritningsblad.

Förslaget innebär i huvudsak följande.

Med hänsyn till det stora behovet av magasinlokaler, skulle en av kasernerna, nr III å situationsplanen, användas uteslutande för detta ändamål. Denna byggnad skulle endast förses med värmeledning men i övrigt kunna användas i befintligt skick. De båda övriga kasernerna skulle iordningställas för de museisamlingar, som böra göras tillgängliga för allmänheten. Byggnaderna låta sig väl apteras för detta ändamål. De omkring 6 meter breda och 10 meter djupa logementen komma att bilda goda utställningsrum. De nuvarande fönstren utökas genom bottagande av befintliga murelare och insättande av ett enda fönsterparti, varigenom god belysning av salarna erhålles. De gamla dörrarna intill korridorerna igensätts och mellan logementen upptagas genomgångar intill fönsterväggen. Även korridorerna utgöra goda utställningsgallerier. I övrigt ordnas i vardera kasernen i samband med den nuvarande entrén en mindre vestibul med kapprum och toaletter samt ett avskilt rum för vaktpersonal. Nya golv måste inläggas och lokalerna ommålas, varjämte värmeledning införes. Vindarna böra begagnas såsom magasin, varför taken böra värmeisoleras. Det förutvarande sjukhuset inredes med arbetsrum och förses med värmeledning. Det utanför områdets föreslagna gränser belägna sjukstallet förses med en större ingång och avses att användas till förvaring av skrymmande föremål, såsom båtar m. m. Den gamla köksbyggnaden, som är av sten, anordnas såsom värmecentral, vilken tilltages så, att den blir tillräcklig även vid en framtida utvidgning av museilokalerna. I denna byggnad finnes en bostad om två rum och kök, som skulle användas för maskinist. Två bostadslägenheter i den kasernbyggnad, vilken avses till magasin, bibehållas för museets två vaktmästare.

Enligt detta förslag skulle etnografiska museet komma att disponera 2,600 kvadratmeter utställningslokaler, 2,025 kvadratmeter magasinlokaler och 275 kvadratmeter arbetslokaler, eller sammanlagt 4,900 kvadratmeter förutom erforderliga bostadslägenheter.

Kostnaderna för genomförandet av detta förslag hava av styrelsen beräknats komma att uppgå till 480,000 kronor enligt följande fördelning:

| | |
|---|------------------|
| Ändringsarbeten m. m. i kasernerna I och II | kronor 325,000:— |
| Ändringsarbeten i kasernen III | » 25,000:— |
| Värmecentral | » 50,000:— |

| | | |
|--|---------------------|------------------|
| Ändringsarbeten m. m. i sjukhusbyggnaden | kronor | 26,000:— |
| D:o i sjukstallet | » | 2,000:— |
| Oförutsedda utgifter, arvoden m. m. | » | 52,000:— |
| | <u>Summa kronor</u> | <u>480,000:—</u> |

Till dessa kostnader komma emellertid 15,000 kronor för samlingarnas flyttning samt kostnader för montrar och andra uppställningsanordningar inom de nya lokalerna, av professorn Lindblom beräknade till 146,000 kronor.

Genom utförandet av de nu avsedda ändrings- och inredningsarbetena skulle museet, såsom ovan visats, till en början komma att disponera sammanlagt 4,900 kvadratmeter, vilket innebär en icke oväsentlig ökning av det nuvarande lokalinnehavet. Museets föreståndare har emellertid, såsom styrelsen här ovan meddelat, angivit det omedelbara lokalbehovet till sammanlagt 7,075 kvadratmeter, förutom erforderliga bostäder, varefter framdeles skulle ytterligare erfordras 4,200 kvadratmeter. För tillgodoseendet härav har byggnadsstyrelsen tänkt sig två utbyggnadsstadier, närmare angivna å situationsplanen.

Det nästa eller andra utbyggnadsstadiet skulle sålunda avse uppförandet av förbindelselängor, A, mellan kasernen I och de båda övriga kasernerna, så att dessa tre kaserner komma att bilda en sammanhängande byggnad. Härtill kommer ombyggnad av den nu till magasinsändamål avsedda kasernen III till utställningslokaler, uppförande av en ny magasinsbyggnad, B, påbyggnad av kasernen I med en våning, anordnande därstädes av en ny trappa m. m., samt vidtagande av vissa ändringsarbeten i kasernen II.

Efter utförandet av andra utbyggnadsstadiet skulle följande utrymmen finnas disponibla:

| | |
|------------------------------------|---------------------------|
| Utställningslokaler: | |
| Kasernerna I, II och III | 3,800 kvadratmeter |
| Nybyggnad A | 1,000 » |
| | <u>4,800 kvadratmeter</u> |
| Magasinslokaler: | |
| Magasinsbyggnad B | 700 kvadratmeter |
| Nybyggnad A | 600 » |
| Kasernerna II och III | 1,100 » |
| | <u>2,300 kvadratmeter</u> |
| Tjänstelokaler | 275 » |

eller tillhopa 7,375 kvadratmeter jämte bostäder.

Kostnaderna för genomförandet av den andra utbyggnaden skulle kunna beräknas sålunda:

| | | |
|---|---------------------|------------------|
| Nybyggnad A | kronor | 440,000:— |
| Ombyggnad av kasern III | » | 175,000:— |
| Magasinsbyggnad B | » | 100,000:— |
| Påbyggnad av kasern I | » | 90,000:— |
| Oförutsedda utgifter, arvoden m. m. | » | 85,000:— |
| | <u>Summa kronor</u> | <u>890,000:—</u> |

I det tredje utbyggnadsstadiet skulle uppföras de å situationsplanen med C och D betecknade tillbyggnaderna. Efter denna sista utbyggnad, som kan beräknas betinga en kostnad av 800,000 kronor, skulle etnografiska museet disponera utrymmen av sammanlagt omkring 10,000 kvadratmeter.

Såsom byggnadsstyrelsen ovan angivit belöpa sig kostnaderna för det första iordningställandet av de ifrågakomna, nu befintliga byggnaderna inom dragonkasernens område för etnografiska museet till 480,000 kronor, och kommer härtill ett belopp av 15,000 kronor för samlingarnas ditflyttning. I nämnda summa 480,000 kronor är emellertid, såsom ovan jämväl framhållits, icke inräknade utgifter för samlingarnas uppställning, vilka museets föreståndare beräknat till 146,000 kronor. Denna senare kostnad har styrelsen emellertid icke varit i tillfälle att närmare pröva.

Under förutsättning att Kungl. Maj:t och riksdagen skulle godkänna det nu framlagda förslaget att förlägga det etnografiska museet till dragonkasernen å norra Djurgården, skulle de härför erforderliga kostnaderna, avseende de befintliga byggnadernas iordningställande, kunna fördelas på två år, och skulle därvid för det första budgetåret erfordras förslagsvis 300,000 kronor, däri inberäknad kostnaden för samlingarnas flyttning.

Slutligen anser sig byggnadsstyrelsen böra nämna, att efter en flyttning av samlingarna skulle de utrymmen, som för närvarande för dessa disponeras i huset Vallingatan 2 i kvarteret Grönlandet norra, lämpligen övertagas av tandläkarinstitutet, för vilket lokalerna ursprungligen avsetts och som är i behov av ökat utrymme för sin verksamhet. Beträffande de lokaler, som museet för närvarande disponerar i huset Västra Trädgårdsgatan 10, är styrelsen icke beredd att föreslå hur dessa skola användas efter museets avflyttning, men vill styrelsen erinra, att enligt underhandlingarna mellan kronans fastighetskommission och Stockholms stad avses, att en del av byggnaden skulle komma att rivas för Hamngatans breddning. Med hänsyn härtill skulle de av museet lämnade lokalerna med fördel användas såsom ersättning för övriga lokal innehavares därvid uppkommande förlust av utrymme.

Vid byggnadsstyrelsens skrivelse finnas fogade däri omförmälda situationsplan och ritningar.

Byggnadsstyrelsen slutar med att hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1930 års riksdag att *dels* medgiva, att erforderligt område med tillhörande byggnader inom förutvarande livregementets dragoners kasern-etablissemang å norra Djurgården måtte upplåtas åt etnografiska avdelningen, *dels ock*, vid bifall härtill, för påbörjande av iordningställandet av lokaler för avdelningen enligt i huvudsak det av byggnadsstyrelsen framlagda förslaget samt förflyttning till de nya lokalerna av avdelningens samlingar m. m. för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor.

På grund av remiss har *arméförvaltningens fortifikationsdepartement*, efter hörande av chefen för östra arméfördelningen, den 28 december 1929 avgivit utlåtande över det av byggnadsstyrelsen avgivna förslaget. Av *arméfördelningschefens* skrivelse framgår, att ett avstående från förutvarande livregementets dragoners etablissemang under förhanden varande omständigheter enligt arméfördelningschefens uppfattning icke vore möjligt. Skulle de inom förutvarande positionsartilleriregementet och Fredrikshovsområdet nu disponerade utrymmena kunna komma att stå till arméfördelningens förfogande intill dess att motsvarande lokaler å Järvafältet uppförts, så att

dessa förråd kunde direkt flyttas dit, ansåge emellertid arméfördelningschefen möjlighet finnas för att arméfördelningen kunde avstå så stor del av etablissemetet i fråga, som i byggnadsstyrelsens förslag avsetts för det blivande etnografiska museet.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement har meddelat, att departementet icke hade något att erinra mot upplåtande till etnografiska avdelningen av det av byggnadsstyrelsen föreslagna området med tillhörande byggnader under förutsättning, att de av lantförsvaret nu disponerade utrymmena inom förutvarande positionsartilleriregementet och Fredrikshov fortfarande finge stå till lantförsvarets förfogande, intill dess att lokaler av motsvarande storlek, på sätt arméfördelningschefen anfört, blivit uppförda å Järvafältet.

Genom remiss den 9 januari 1930 anbefalldes härefter byggnadsstyrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma med utredning och förslag till sådana anordningar, som kunde befinnas påkallade för att, intill dess frågan om ett definitivt ordnande av etnografiska museets lokalförhållanden kunde upptagas till närmare prövning, provisoriskt tillgodose lokalbehoven för detta museum.

Till efterkommande härav har byggnadsstyrelsen i skrivelse den 23 januari 1930 anfört huvudsakligen följande:

De enda statsverkets fastigheter, i vilka för närvarande finnas tillgängliga utrymmen av den omfattning, varom här är fråga, äro de båda kasernetablissementen, artillerikasernen vid Storgatan och dragonkasernen på norra Djurgården. Tidigare har byggnadsstyrelsen tänkt sig, såsom anförts i styrelsens skrivelser den 27 september 1928 och den 27 november 1929, att etnografiska museets samlingar skulle kunna magasineras i en av artillerikasernens stallflyglar, under det att tjänstelokaler skulle beredas i kasernens översta våning i utrymmen, som i planen för historiska museets förläggning till kasernen angivits såsom reservlokaler. Ett realiserande av denna tanke skulle emellertid medföra betydande kostnader, då stallbyggnaderna i sitt nuvarande skick sakna varje möjlighet till uppvärmning och ur brandsäkerhetssynpunkt äro särdeles otillfredsställande med den myckna träinredningen och sina med papp täckta trätak samt med läget invid en bostadsgata. De härav betingade kostnaderna för ändringsarbeten m. m. hava av byggnadsstyrelsen beräknats till omkring 300,000 kronor. En närmare utredning härom har dock icke av styrelsen företagits, då museiföreståndaren så bestämt framhållit, att förslaget vore, även betraktat som ett provisorium, ur museets synpunkt förkastligt.

De lokaler, som stå till buds i dragonkasernen, äro så till vida lämpligare för museets behov, att byggnaderna hava ett fritt läge utan brandfarligt grannskap, varjämte vindsbjälklagen äro försedda med brandbottnar och taken täckta med plåt. Kaminer och kakelugnar böra emellertid ersättas med mera riskfri uppvärmningsanordning.

Med hänsyn till det nu anförda kan byggnadsstyrelsen även för en provisorisk förläggning av etnografiska museet icke föreslå annan lösning än användning av lämpliga utrymmen inom dragonkasernen.

Då det nu alltså gäller en provisorisk förläggning av museet, har styrel-

sen beklagligtvis måst bortse från möjlighet till utställning av museets samlingar i viss utsträckning för allmänheten och forskare. Om detta önskemål skulle tillgodoses, måste nämligen så betydande omändringsarbeten vidtagas i de upplåtta lokalerna, att de icke kunna tänkas komma i fråga, med mindre upplåtelsen avser ett permanent bruk. De här nedan föreslagna anordningarna avse sålunda endast en magasinering av samlingarna och beredande av arbetsrum för tjänstemännen.

För detta ändamål skulle sålunda en av kasernerna förses med värmeledning och däri magasineras den del av samlingarna, som är i oundgängligt behov av uppvärmda förvaringsrum, under det att en annan kasern skulle användas för sådana samlingsföremål, som icke äro i behov därav. Sjukhuset, med undantag av vinden, skulle iordningställas till tjänstelokaler och förses med värmeledning, varjämte köksbyggnaden skulle ombyggas till värmecentral; dock skulle den i det tidigare förslaget planerade värmecentralen förses med en endast för den provisoriska förläggningen erforderlig pannanläggning, varjämte den nuvarande skorstenen, som vid den större utbyggnaden av värmeanläggningen måste rivas och ersättas med en högre och kraftigare dimensionerad skorsten, för närvarande skulle kunna användas. Härjämte skulle sjukstallet upplåtas för skrymmande föremål, vilka på grund av de trånga ingångarna icke kunna införas i kasernbyggnaderna.

I det tidigare, mera omfattande förslaget har byggnadsstyrelsen tänkt sig, att den å till förslaget hörande situationsplan med III betecknade kasernen skulle användas för magasinering. Vid en provisorisk lösning av lokalfrågan synes däremot lämpligare, att kasernen I användes såsom det uppvärmda magasinet, då värmeanläggningen ställer sig billigare i denna byggnad på grund av dennas närmare läge i förhållande till värmecentralen. Vilken av de båda övriga kasernerna, som dessutom bör tagas i anspråk för provisoriet, torde vara likgiltigt ur museets synpunkt, och bör denna fråga så vitt möjligt bedömas med hänsyn till den blivande användningen av etablissemangets övriga byggnader.

Enligt detta förslag till provisorisk förläggning skulle etnografiska museet komma att disponera 1,200 kvadratmeter uppvärmda och 2,000 kvadratmeter icke uppvärmda förvaringslokaler samt 235 kvadratmeter tjänstelokaler, eller, förutom tre bostadslägenheter för vaktmästare, tillhoppa omkring 3,500 kvadratmeter lokaler. Detta innebär, i jämförelse med museets nuvarande lokaler, någon minskning i utrymme beträffande de uppvärmda lokalerna och tjänstelokalerna men däremot en ökning av de icke uppvärmda förvaringslokalerna med omkring 1,250 kvadratmeter. Skulle det visa sig nödvändigt för museet att disponera större uppvärmda förrädslokaler, finnes möjlighet att tillsvida fortfarande begagna de nu använda lokalerna i Västra Trädgårdsgatan 10 om 230 kvadratmeter. Till ytterligare eventuellt erforderlig utökning av lokalerna i dragonkasernen skulle lämpligen vinden i den värmda kasernen kunna inredas, där 400 kvadratmeter kunna utvinnas.

De för det nu framlagda förslaget till anordnande av provisoriska lokaler för museet i dragonkasernen erforderliga ändringsarbeten m. m. hava enligt inom byggnadsstyrelsen uppgjorda kostnadsförslag beräknats betinga en sammanlagd kostnad av 85,000 kronor, vartill komma kostnaderna för samlingarnas flyttning, enligt tidigare beräkning uppgående till 15,000 kronor, eller sammanlagt 100,000 kronor. En eventuellt behöfvlig inredning av

vinden i den uppvärmda kasernen skulle öka kostnaderna med 15,000 kronor.

I det sålunda uppgjorda förslaget har byggnadsstyrelsen bortsett från varje möjlighet till utställning av museets samlingar, även i den ringa utsträckning, vari de för närvarande hållas tillgängliga för allmänheten och forskare. De föreslagna anordningarna avse sålunda endast magasinering av samlingarna och beredande av arbetsrum för museets tjänstemän. Ett tillgodo-seende av önskemålet av utställning i ungefär samma omfattning som för närvarande skulle betinga iordningställande av bottenvåningen i kasernen I i enlighet med byggnadsstyrelsens tidigare förslag, varjämte till ersättning för den härigenom minskade tillgången till uppvärmda förvaringsutrymmen jämväl vinden i samma kasern bör kunna uppvärmas. På detta sätt skulle vinnas omkring 500 kvadratmeter golvyta för utställning av samlingarna, och skulle förslaget givetvis i detta avseende innebära en förbättring av de nuvarande lokalförhållandena.

Dylika ytterligare anordningar för ernående av möjlighet till utställning skulle emellertid medföra en ökning av kostnaderna med omkring 100,000 kronor, d. v. s. dessa skulle ungefär fördubblas.

Såväl med hänsyn härtill som i betraktande av de i ifrågavarande byggnad ingripande åtgärder, som anordnande jämväl av utställningslokaler skulle medföra, synes det byggnadsstyrelsen, att dessa åtgärder näppeligen böra komma till utförande med mindre avsikten är att bereda etnografiska museet en permanent förläggning till dragonkasernen.

Vid skrivelsen finnes fogat däri omförmälda kostnadsförslag, så lydande:

Kostnadsberäkning till anordnande av provisoriska lokaler för etnografiska museet inom livregementets dragonkasern å norra Djurgården.

Kasern I.

| | | |
|--|-----------------|----------|
| Införandet av provisorisk värmeledning | kronor 20,000:— | |
| Komplettering av elektriska belysningsledningar | » 5,000:— | 25,000:— |

Värmecentral.

| | | |
|---|------------|----------|
| Värmeanläggning med ledningar till kasern I | » 12,000:— | |
| Byggnadsarbeten | » 3,000:— | |
| Kulvert (passerbar) till kasern I | » 12,000:— | 27,000:— |

Sjukhuset.

| | | |
|--|------------|----------|
| Värmeledning | » 8,000:— | |
| Elektriska belysningsledningar | » 2,000:— | |
| Byggnadsarbeten | » 10,000:— | 20,000:— |

Sjukstallet.

| | | |
|--|----------|--|
| Mindre ändringsarbeten | 2,000:— | |
| Ritningar, kontroll och oförutsedda utgifter | 11,000:— | |
| Flyttningskostnader | 15,000:— | |

Kronor 100,000:—

| | |
|---|-------------------------------|
| För omboning av vindsvåningen i kasern I jämte införande av provisoriska ledningar för värme och elektriskt ljus tillkommer ett belopp av | kronor 15,000: — |
| För inredning och restaurering av kasernens bottenvåning enligt huvudförslaget tillkommer ett belopp av | » 85,000: — 100,000: — |
| | <hr/> Summa kronor 200,000: — |

Anmodad avgiva utlåtande i ärendet har vetenskapsakademien härefter dels inhämtat yttrande i ämnet från föreståndaren för etnografiska avdelningen, professorn G. Lindblom, dels ock den 12 februari 1930 för egen del utlåtitt sig.

Föreståndaren har andragit:

Inledningsvis må här erinras om att byggnadsstyrelsen ännu ej avgivit yttrande över den till densamma i slutet av år 1928 från ecklesiastikdepartementet remitterade skrivelsen till Kungl. Maj:t, i vilken vetenskapsakademien hemställde, att parkområdet vid göta livgardes kasern, intill Strandvägen och mitt emot Nobelparken, måtte reserveras för en blivande nybyggnad för riksmuseets etnografiska avdelning. I sin skrivelse av den 29 november 1929, vilken även innehåller en kort historik över etnografiska avdelningens byggnadsfråga, nämner byggnadsstyrelsen intet om denna hemställan.

En förläggning till parken vid göta livgarde skulle, liksom det gamla förslaget om förläggning till Frescati, medföra en nybyggnad för etnografiska avdelningen, helt konstruerad för sitt ändamål. Den av byggnadsstyrelsen i ovan nämnda skrivelse föreslagna förläggningen till livregementets dragoners f. d. kaserner är en kompromiss och en halvmesyra, såtillvida som de gamla kasernbyggnaderna, om ock i förbättrad form, skola bibehållas och sedan med dem som basis ett successivt tillbyggande sker. Det oaktat kan jag för min del under nuvarande förhållanden ej annat än gilla detta byggnadsstyrelsens förslag, enär det enligt min mening innebär en ur museal synpunkt acceptabel och för statsverket ekonomiskt fördelaktig lösning av etnografiska avdelningens mångåriga lokalfråga. Även om man här skulle tvingas börja med ett provisorium, innebär detta den stora fördelen att det kan ingå som del av en blivande permanent anläggning. Jag ber därför att i väsentliga punkter få tillstyrka detta förslag, även om jag anser mig böra yrka på några ändringar och tillägg. Till dessa anhåller jag att få återkomma nedan.

Se vi då först på läget. Ett gammalt önskemål, som upprepade gånger framförts av den kulturhistoriska forskningens målsmän ävensom från undervisnings- och folkbildningshåll, är ju att etnografiska avdelningen bör förläggas centralt samt i anslutning till eller åtminstone i närheten av övriga stora kulturhistoriska museer. Såsom tidigare framhållits, skulle avdelningens förläggande till parken vid göta livgarde åstadkommit en såväl för den jämförande forskningen som för den bildningssökande allmänheten synnerligen väl avvägd museal triangel med Djurgårdsbron som medelpunkt. Dragonkasernerna ligga längre bort, 20 minuters gångväg från Djurgårdsbron, men, ser man på framtiden, kan detta ej verka avskräckande. Redan

nu taga, särskilt om söndagarna, massor av promenerande vägen förbi kasernområdet och denna tillströmning kommer utan tvivel att ökas, när, såsom planerat är, den vackra nu vid diplomatstaden slutande strandpromenaden längs Djurgårdsbrunnsviken förlänges förbi dragonkasernen. Stockholmsutställningen kommer troligen också att bidra till att locka besökande till detta område även efter utställningens slut. Vidare tillkommer det faktum, att åtminstone en del av Ladugårdsgårde snart kommer att upplåtas till bebyggelse, att staden alltså skjutes närmare kasernområdet. Samtidigt måste också spårvägen dragas närmare denna, bussförbindelse med staden finnes redan. Ett vägande skäl utgör slutligen även den vackra naturliga miljön, i vilken friluftsutställning med fördel kan göras. Jag tänker här på i museets ägo redan befintligt material men även på kommande förvärv och då särskilt på det buddistisk-lamaistiska tempel, som doktor Sven Hedin eventuellt kommer att hemföra från Mongoliet. Vad de naturliga förutsättningarna beträffa, torde ingen tvekan råda, om att man icke här kan skapa ett ovanligt vackert inramat museum, ett av de vackrast belägna etnografiska museerna i Europa.

Givetvis är det emellertid ej enbart det vackra läget och de goda utsiktterna till att detta i en ej avlägsen framtid blir centralt som gör, att jag för min del känner mig tilltalad av detta förslag. Härtill bidra andra faktorer. Som etnografiska avdelningens läge nu ter sig, är det mycket bekymmersamt. Bortsett från att en del av samlingarna, som bekant, måste förvaras på andra håll, äro lokalerna i Vallingatan 1 och 2 nu praktiskt taget fyllda. Å andra sidan måste museet absolut fortsätta att komplettera samlingarna innan detta är för sent, vilket på många håll ute bland de s. k. primitiva folken och även bland högre stående på grund av den moderna europeiska och amerikanska industrialismens snabba frammarsch när som helst han bli fallet. Och för större nyförvärv finnes nu intet utrymme i magasinerna. Enda utvägen är i så fall att stänga några rum av visningslokalerna i Vallingatan 1 och magasinera i dem, en utväg, som icke är tilltalande. Visserligen äro dessa lokaler dåliga, mörka och trånga, men det oaktat locka de, fastän de endast äro öppna två dagar i veckan, relativt många besökande och särskilt äro skolorna glada över att ha tillträde till dem i samband med geografi- och teckningsundervisningen. Härtill kommer att avdelningens afrikanska utställning i Västra Trädgårdsgatan 10 i samband med Hamngatans breddning om ett eller ett par år måste inpackas och numera finns ej plats för dessa samlingar vid Vallingatan. Såväl för dem som för mera betydande nyförvärv — och sådana måste göras — är det alltså nödvändigt, att nya lokaler anskaffas genom statsverkets försorg. Slutligen kommer tandläkarinstitutet säkerligen mycket snart att behöva de av avdelningen disponerade magasinlokalerna i Vallingatan 2.

Allt tyder alltså på att avdelningens redan nu beklagliga splittring, med samlingar på olika ställen, inom kort ytterligare kommer att ökas, att läget alltså förvärras. Och, enligt de sakkunnigas betänkande angående statens byggnadsverksamhet i Stockholm, skulle uppförandet av en nybyggnad för riksmuseets etnografiska avdelning först ske under perioden 1937/1946.

Det var på grund av dragonkasernernas förmånliga läge samt med anledning av den nu i korthet framställda bekymmersamma situationen för etnografiska avdelningen, som jag ansåg förslaget om en förläggning till nämnda kaserner mycket förmånlig för avdelningen. Jag ansåg att här fanns en utväg att utan betungande utgifter för statverket mycket snart

åstadkomma både utställningslokaler och magasin för samlingarna. Därför förklarade jag för byggnadsrådet Bergsten efter av honom gjord förfrågan, att jag för min del, under förutsättning att vetenskapsakademien därtill gäve sitt samtycke samt att akademien i god tid informerades om byggnadsstyrelsens planer, skulle acceptera en sådan lösning av lokalfrågan. De tre kasernerna och sjukhuset kunna iordningställas för en jämförelsevis ringa kostnad — jämför härmed värdet av den av avdelningen disponerade delen av kvarteret Grönlandet södra, vilken 1923 taxeringsvärderades till 430,000 kronor och väl nu bör vara värd åtminstone 500,000 kronor. Enbart genom denna tomts försäljning skulle alltså statsverket kunna erhålla medel till att för etnografiska avdelningen iordningställa de tre kasernerna och sjukhuset (enligt byggnadsstyrelsens beräkning erfordras 480,000 kronor för iordningställande av sjukhuset för expeditionslokaler, två kaserner för utställningsändamål samt den tredje som magasin). Kasernerna skulle vardera ge utrymme åt en nöjaktig utställning av material från en världsdel (Amerika, Afrika, Australien med Söderhavet eller en del av Asien) och på deras vindar skulle, sedan dessa blivit isolerade, de icke utställda samlingarna från dessa tre världsdelar kunna magasineras. I kasern III kunde bland annat det icke utställda asiatiska materialet magasineras. Att kasernerna sakna källarvåning samt att bjälklagen äro av trä, är visserligen en nackdel men ej något absolut hinder. Tyvärr visade det sig vid närmare undersökning, att grunden till kasern III befinner sig i så dåligt skick, att denna kasern ej utan vidare kan iordningställas för utställningsändamål. Men även denna försämrade situation omöjliggör icke ett accepterande av förslaget om förläggning till dragonkasernen, ifall denna kasern enligt byggnadsstyrelsens förslag senare ombygges.

Jag övergår nu till att något mera i detalj granska byggnadsstyrelsens förslag av den 27 november 1929, angående vilket jag, som ovan nämnts, i väsentliga punkter ej har något att erinra. En del ändringar och tillägg äro dock nödvändiga.

Markupplåtelsen bör redan från början göras permanent, så att ej den risken föreligger, att denna förläggning blir ett nytt provisorium och att museet längre fram i tiden åter måste flytta. För att ett nytt provisorium skall vara ekonomiskt försvarligt, bör det utgöra del av en blivande permanent. Förlägningsfrågan måste alltså ha lösts, innan flyttningen verkställs. I sin skrivelse anser sig byggnadsstyrelsen »kunna tillstyrka den nu ifrågasatta markupplåtelsen för etnografiska museet, även om denna måste anses hava permanent karaktär. Styrelsen kan nämligen icke undgå att taga hänsyn till att de å området befintliga byggnaderna på detta sätt finna en lämplig användning, varjämte utan tvivel en blivande stadsplan torde kunna utan svårighet anslutas till dessa byggnader.» Slutligen hemställer byggnadsstyrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå 1930 års riksdag att medgiva »att erforderligt område med tillhörande byggnader inom förutvarande livregementets dragoners kasernetablissemang å norra Djurgården må upplåtas åt naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning.»

Beträffande det föreslagna områdets storlek är det kanske ännu för tidigt att definitivt fixera densamma. Jag måste emellertid fästa uppmärksamheten vid att, såsom byggnadsstyrelsen nu förslagsvis dragit gränsen för området, utrymmet ej räcker till för utställning i det fria av mera skrymmande föremål, som i framtiden kunna förvärfvas. Jag tänker härvid särskilt på att ett tempel från Mongoliet — enär doktor Hedin av just ingångna

underrättelser att döma, med stor sannolikhet kommer att hemföra ett dylikt — bör ligga fritt och ej trångt emot de redan befintliga eller senare tillkommande museibyggnaderna. På situationsplanen ser det föreslagna området ut att erbjuda utrymme för en friluftsuppställning i områdets sydöstra hörn, men terrängförhållandena äro här sådana, att det skulle vara skada att våldföra sig på naturen. Vidare bör den nuvarande inkörsvägen till kasernområdet, som går alldeles intill kasernen, flyttas några meter åt väster och dragas vid sidan av allén. Detta bör utan svårighet och utan nämnvärd extra kostnad kunna ske i samband med anläggandet av den planerade gatan ned till Djurgårdsbrunnsviken. En sådan flyttning av vägen från kasernväggarna är högeligen önskvärd icke blott av estetiska skäl utan även därför att passerande lastbilar och andra fordon sätta de direkt på marken vilande byggnaderna och därmed även de utställda föremålen i skakning.

Elektriskt ljus måste installeras, ej blott i sjukhuset utan även i utställningsrum och magasin. I anslutning härtill beder jag få nämna, att sekreteraren i allmänna svenska trädgårdsutställningen, direktören Gustaf Lind meddelat mig, att denna utställning från transformatorstationen på industriutställningen, dit stadens kablar gå, kommer att draga kabel till kasernerna samt i två av dessa (II och III) leda in elektriskt ljus i bägge våningarna. Ifall elektrisk belysning även kommer att anordnas i den tredje kasernen, är ännu ovisst, och saken kan avgöras först, när anmälningarna om deltagande i denna utställning inkommit och man alltså kan överblicka utrymmesbehovet. Dessa elektriska ledningar, för vilka statsanslag beviljats, kunna, säger direktör Lind, till förmånligt pris överlämnas till etnografiska avdelningen. Jag har med detta velat fästa uppmärksamheten vid att här synes föreligga en möjlighet att för etnografiska avdelningens räkning installera elektrisk belysning i kasernerna för billigt pris.

Beträffande etablissementets uppvärmning vore det kanske värt att undersöka, huruvida det icke, såväl museitekniskt som ekonomiskt, skulle ställa sig förmånligt att införa elektrisk sådan, ifall ström kunde erhållas till förmånligt pris genom vattenfallsstyrelsen.

Vad byggnadsstyrelsens förslag till kasernernas iordningställande i övrigt beträffar, beder jag att få tillägga några önskemål. Önskligt är sålunda att de smala vestibulerna göras rymligare (genom tillägg av antingen »vakt-rummet» eller »disponibelt utrymme»). Den monotona verkan av raden av lika stora utställningsrum (logementen) borde åtminstone på några ställen brytas, helst därigenom att väggen mellan två rum borttages eller, om detta icke låter sig göra, att den endast kvarstår i form av en eller två pelare. I förbigående må här inskjutas, att logementen icke äro så stora, som byggnadsstyrelsen uppger i sin skrivelse: omkring 6 meter breda och 10 meter djupa. Golvarean uppgår i själva verket icke till 50 kvadratmeter. Tvätt-rummen ha en sådan form, $3,8 \times 9,5$ meter att det är oerhört svårt att använda dem för utställningsändamål, allra helst som deras belysning är ytterst ogynnsam. Däremot vore det synnerligen lämpligt att sammanslå ett tvätt-rum med det bredvidliggande hörnrummet (lektions- och dagrum). På så vis skulle en såväl till storlek och proportioner som med avseende på belysning alldeles förträfflig utställningssal erhållas.

Golven måste beläggas med korkmattor.

De utslitna stentrapporna måste ersättas med nya.

De i de blivande vaktmästarebostäderna (underofficersbostäder) befintliga

torrklosetterna böra, enär ventilationsanordningarna av kasernunderofficeren fanjunkare Åström uppges vara mycket dåliga, utbytas mot vattenklosetter.

Nödigt brandskydd måste anordnas.

Med hänsyn till att området, särskilt efter mörkrets inbrott, ännu ligger ganska ödsligt, är det önskvärt att detsamma inhägnas, på billigt men ändå effektivt sätt.

Sjukhuset är väl lämpat för inhysande av tjänsterum, bibliotek, arkiv av olika slag (kataloger över samlingarna, bildarkiv inklusive fotografisk negativsamling, fonogramarkiv, klichésamling m. m.), fotografiskt laboratorium, studierum för forskare m. m. Det har emellertid den olägenheten, att allt utrymme redan från början tages i anspråk. Jag hade tänkt mig, att denna byggnad skulle reserveras för de stora samlingar, deras katalogisering och bearbetande, vilka doktor Sven Hedin, tack vare herr V. Bendix' donation av $\frac{1}{4}$ million kronor, snart kommer att tillföra museet. Därför hade jag hoppats, att tjänsterummen och det övriga, som nu av byggnadsstyrelsen föreslås förlagt till sjukhuset, tillsvidare skulle inrymmas i kanslihuset. Det skulle även medföra den fördelen, att de stora rummen i dennas bottenvåning kunde användas för tillfälliga utställningar av nyförvärv nu närmast för att ge allmänheten tillfälle att få se de samlingar, som doktor Hedin kommer att hemföra från Mongoliet. Kostnaderna för kanslihusets iordningställande, införande av värmeledning och elektrisk belysning samt smärre reparationer, belöpa sig enligt byggnadsstyrelsens beräkning till 29,000 kronor.

Enligt byggnadsstyrelsens förslag i ovan nämnda skrivelse skulle etnografiska avdelningen för 480,000 kronor förutom expeditionslokaler etc. kunna erhålla omkring 2,600 kvadratmeter utställningslokaler i kasernerna I och II samt tillräckliga magasinlokaler i kasernen III jämte å de båda andra kasernernas vindar, och hemställde styrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå 1930 års riksdag att för flyttning av avdelningen till de nya lokalerna anvisa ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor. Ifall detta anslag beviljas samt, om nästa års riksdag beviljat resten av kostnaden för kasernernas iordningställande jämte anslag till nya montrar och skåp för två kaserner, hade etnografiska avdelningen för en förhållandevis ringa kostnad inom några år kunnat fungera som ett museum.

I 1930 års statsverksproposition har emellertid statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet högst väsentligt nedskurit byggnadsstyrelsens anslagsförslag, i det statsrådet hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, »i avbidan på proposition angående beredande av lokalutrymmen för naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning, för ändamålet för budgetåret 1930/1931 beräkna ett extra reservationsanslag av kronor 100,000».

Med anledning av remiss i ärendet till byggnadsstyrelsen har denna i skrivelse av den 23 januari 1930 avgivit yttrande om användande av detta anslag till att provisoriskt tillgodose etnografiska avdelningens lokalbehov. Enligt detta styrelsens förslag förses en kasern med värmeledning (dock ej vinden) och användes som magasin, en annan kasern användes till magasinering av samlingar, som icke behöva förvaras i uppvärmda lokaler, och sjukhuset (med undantag av vinden) iordningställes till tjänstelokaler.

Tyvärr blir det föreslagna magasinutrymmet alldeles otillräckligt. Den del av samlingarna, som icke behöver förvaras i uppvärmda lokaler — alltså föremål, som tåla växlingar i temperatur och luftens fuktighet — är nämligen relativt liten. Hit höra egentligen endast föremål av sten, gipsavgjut-

ningar samt i nödfall en del större, grova träsaker. Keramiken kan icke komma i fråga, därför att de flesta hit hörande föremål äro lagade och skulle falla sönder i en uppvärmd och därigenom fuktig lokal. Skåp och montrar åter kunna i nödfall förvaras i den icke uppvärmda kasernen. De flesta skulle emellertid där stå outnyttjade. I stället bör magasinering i uppvärmd lokal, så långt möjligt är, ske i skåp. Under förutsättning att värmeledning indrages i kasern I (ej å vinden) kan i denna för magasinering (och lådorna beräknas då stå i flera lager på varandra) icke utnyttjas större utrymme än:

| | | |
|--------------------------------------|----------------|----------|
| Logementen | 12 × 36,5 kvm. | 438 kvm. |
| Korridorerna | 2 × 50 » | 100 » |
| Tvätttrummen | 2 × 17 » | 34 » |
| Dagrummen | 2 × 34 » | 68 » |
| Vapenofficers- och korpralsrum . | 17 + 34 » | 51 » |
| Bostadsrum i vindsvåningen | | 25 » |

Summa 716 kvm.

I varje våning måste dessutom finnas ett rum eller eventuellt utrymme i korridoren med bord etc. för samlingarnas konservering, vilket ytterligare decimerar utrymmet.

Etnografiska avdelningen förfogar nu över 580 kvadratmeter uppvärmda magasinlokaler i Vallingatan 2, cirka 325 kvadratmeter i f. d. Valmuseet (tack vare lokalens höjd har här delvis dubbel magasinering kunnat anordnas) samt 103 kvadratmeter i Vallingatan 1, södra gaveln. Summa 1,000 kvadratmeter. I denna totalsumma ingå visserligen även gångarna i magasinen, men på grund av rummens beskaffenhet taga dessa ganska litet utrymme i anspråk. Valmuseets stora golvyta kan utnyttjas i alldeles särskilt hög grad, när fönstren sitta så högt, att man här praktiskt taget kan tala om takbelysning. Allt här inrymt material måste förvaras i uppvärmda lokaler. Hårtill kommer vidare utställningslokalerna i bottenvåningen, 279 kvadratmeter, en area som vid magasinering föga skulle kunna reduceras, när föremålen äro så tätt anbringade och skåpen placerade så nära varandra, att det hela redan i sitt nuvarande tillstånd är mera magasin än utställning. Ytterligare är att märka att i källare och å vindar i Vallingatan 1 måste av brist på utrymme även material förvaras, vilket i längden kan taga skada därav, och bör vid en förflyttning till andra magasinlokaler den uppvärmda delen av dessa tilltagas så rymlig, att även detta material kan ingå i dem. Vad slutligen beträffar samlingarna vid Trädgårdsgatan, bortser jag här helt från desamma, vill endast än en gång erinra om att lokal måste beredas även för dem om ett eller annat år.

Ovanstående korta utredning torde visa omöjligheten av att magasinera samlingarna i endast en uppvärmd kasern. För större nyförvärv, såsom t. ex. doktor Hedins samlingar för 250,000 kronor, finnes dessutom i så fall intet uppvärmt utrymme.

Sjukhuset är mycket användbart för expeditjonslokaler etc. Såsom ovan påpekats, skulle emellertid, även om ett rum på vinden inrättades, dess utrymme redan från början bli utnyttjat. De nuvarande arbetslokalerna i Vallingatan 1 uppgå nämligen till 305 kvadratmeter och sjukhuset med tillbyggnad på vinden endast till 275 kvadratmeter. I sin skrivelse av den 23 januari 1930 har emellertid byggnadsstyrelsen på grund av reservationsanslagets knapphet ej medtagit iordningställande av vindsrummet, varigenom

utrymmet ytterligare minskas, ned till 235 kvadratmeter eller 70 kvadratmeter mindre än motsvarande utrymme i Vallingatan 1.

Kommer detta förslag att för en kostnad av 100,000 kronor tillgodose etnografiska avdelningens provisoriska lokalbehov till utförande, blir institutionens läge i alla avseenden mycket sämre än det nuvarande:

I nuvarande lokaler kunna, trots alla deras brister, en del av samlingarna utställas. I kasernen blir ingen som helst möjlighet till utställning.

Magasineringsförhållandena äro nu dåliga, därför att hela det magasinerade materialet ej får rum i de i och för sig rätt goda magasinerna i Vallingatan, utan måste en del samlingar förvaras på annat håll. Trots detta äro dock magasineringsförhållandena nu betydligt bättre än de bli efter förflyttningen. Forskare och studerande kunna nu få taga del av även det magasinerade materialet, i det att delar av detsamma på anhållan packas upp och bredes ut, för att sedan åter nedpackas. I kasern I blir materialet genom uppstapling av lådor i flera varv på och innanför varandra otillgängligt för forskare och studerande. Bland mycket annat skulle härigenom ett på initiativ av högskolans rektor och professor Ahlmann planerat samarbete med Stockholms högskola omöjliggöras. Ty lika litet som föreläsningar i fysik och kemi för att ge rätt utbyte kunna hållas utan experiment, lika litet kunna kurser i allmän etnografi anordnas utan tillgång till åskådningsmaterial. På samma sätt kunna, genom att samlingarna göras otillgängliga, institutionens båda egna tjänstemän ej fullfölja planerade vetenskapliga arbeten. Det bästa sättet att upprätthålla och befästa museets anseende inför systerinstitutioner och vetenskapsmän i utlandet omöjliggöres härmed. Både i Europa och Amerika vet man, att avdelningen äger ytterst värdefulla samlingar, i många fall bland det bästa i sitt slag, som finnes i världen.

De magasinerade samlingarna bli även på det viset oåtkomliga för avdelningens egen personal, att de icke nöjaktigt kunna vårdas och behandlas mot mal, trämask, rost etc., med ett ord oersätliga föremål skulle löpa den allra största risk att fördärvas. Jag anser det under sådana förhållanden vara min oeftergivliga plikt att värdsamt men bestämt betona, att jag ej kan fylla mitt åliggande att ansvara för de dyrbara samlingarnas vård. Det är min fasta övertygelse, att varje museiman skulle anse det oförenligt med vad plikt och samvete bjuder att våga taga ett sådant ansvar.

En annan följd av magasineringen blir säkerligen den, att intresset för samlingarna och deras ökande kommer att lida därav. Avdelningens lilla årsanslag¹⁾ tillåter ingen nämnvärd ökning av samlingarna genom inköp, utan är institutionen i denna punkt så gott som uteslutande hänvisad till frivilliga gåvor. Och man kan ej förundra sig över att givarna tröttna, när de aldrig få se sina gåvor utställda utan veta, att dessa endast skola begravas i lårar. Största delen av museets samlingar äro gåvor, som utan kostnad tillförts svenska staten. Ovan har i korthet framhållits vikten av att arbetet med samlingarnas komplettering, på grund av de infödda kulturernas snabba försvinnande, ej avstannar utan snarare bedrives med ökad intensitet.

Utsikterna kunna alltså med fog betecknas såsom skrämmande: Ett mu-

¹⁾ Ordinarie anslag 9,100 kronor + extra anslag 5,000 kronor, summa 14,100 kronor. För detta bestrides (jag bortser här från lokalerna i Vallingatan 2 och Västra Trädgårdsgatan 10, för vilka de sista åren beviljats ett extra anslag av 3,810 kronor) ej blott alla löpande omkostnader — värme, lyse, städning och rengörning, vakt vid visning i Vallingatan 1, förbrukningsmaterial, böcker, fotografering, frakter m. m. — utan avlönas därmed även en vaktmästare.

seum utan utställningslokal, endast ett magasin och detta av den beskaffenhet, att det magasinerade materialet ej är tillgängligt och dessutom löper fara att fördäras.

Man borde betrakta det som en självklar förutsättning att, ifall avdelningen utan egen begäran skall flyttas till andra lokaler, dessa ej endast bli likvärdiga med utan avsevärt bättre än de gamla. Endast under sådan förutsättning kan en flyttning anses motiverad. Genom varje onödig förflyttning skadas mera ömtåliga samlingar (t. ex. de spröda, delvis hoplimmade alstren av östasiatisk konst och konsthantverk, träsniderier m. m.). I institutionens alla arbeten medför en flyttning av sådana dimensioner som denna ett avbrott under mycket lång tid, ett avbrott, som personalen med glädje underkastat sig, om det varit ett steg framåt och icke tillbaka. Som det nu ter sig, torde ingen förundra sig över att jag och mina medhjälpare måste känna olust inför uppgiften. Såvitt jag förstår torde här fullgoda skäl förelegat för ett gillande av byggnadsstyrelsens första förslag om beviljandet av 300,000 kronor för budgetåret 1930/1931. Det torde med anledning härav kunna anses vara beklagligt, att tillfälle ej beretts vetenskapsakademien att tidigare yttra sig i frågan.

Såsom läget nu ter sig, måste det ovillkorligen synas förmånligare för avdelningen att vara kvar vid Vallingatan ännu något år eller rentav där avvakta tiden för en nybyggnad. Jag dristar mig även förmoda, att riksförsäkringsanstaltens nybyggnad skulle kunna anstå tillsvidare, enär dess lokaler torde vara tillräckliga, även om de ej äro förstklassiga. Det torde givas många statens verk, som måste arbeta under sämre förhållanden. Enligt byggnadsstyrelsens beräkning skulle hyreskostnaden för riksförsäkringsanstalten genom nybyggnadens uppförande minskas med 3,700 kronor om året. Denna vinst blir alltså mindre än räntan på de 100,000 kronor, som föreslås för etnografiska avdelningens magasinering i dragonkasernen. Skillnaden torde måhända bli ännu större, enär ju kostnader för nybyggnad i verkligheten ej sällan bli större än vad beräkningarna ge vid handen, trots marginal för oförutsedda utgifter.

I skrivelsen av den 23 januari 1930 bifogar byggnadsstyrelsen ett alternativ att iordningställa bottenvåningen i kasern I till utställningslokal. Som ersättning för det härigenom förlorade magasinstrymmet skulle vinden i samma kasern ombonas. I och för sig vore det ju en fördel för avdelningen att erhålla en omkring 500 kvadratmeter stor utställningslokal men å andra sidan kan ej det material, som skulle magasineras i bottenvåningen, rymmas å vinden, även om man naturligtvis frånräknar den del, som ställes ut. Vidare behövdes i så fall även nya skåp och montrar. För övrigt anser byggnadsstyrelsen, att denna åtgärd, som enligt styrelsens beräkning skulle kosta ytterligare 100,000 kronor, »näppeligen bör komma till utförande med mindre avsikten är att bereda etnografiska museet en permanent förläggning till dragonkasernen». Till detta beder jag vördsamt få tillägga, att enligt mitt förmenande förutsättningen för hela planen på förläggning till nämnda kasern är att förläggningen göres permanent.

Om anslaget av 100,000 kronor icke kan väsentligt höjas, och etnografiska avdelningen sålunda skulle tvingas att flytta till dragonkasernen, vågar jag, för att om möjligt söka rädda situationen, vördsamt framlägga följande förslag, grundat på byggnadsstyrelsens beräkningar i skrivelsen av den 27 november 1929. Förutsättningen för detsamma är, dels att tomten permanent tilldelas museet, dels att utrymmandet icke blott av Västra Trädgårdsgatan 10 utan även av Vallingatan 2 tillsvidare får anstå:

Anslag av riksdagen för

Budgetåret 1930/1931.

Kasern I magasin, sjukhuset, sjukstallet 100,000 kronor

Budgetåret 1931/1932.

Ändringsarbeten m. m. i kasern II 162,500 »

Ändringsarbeten i kasern III 25,000 »

Utbyggnad av värmecentralen 23,000 »

Summa 210,500 kronor

Budgetåret 1932/1933.

Ändringsarbeten m. m. i kasern I 162,500 kronor
(materialet överflyttas under tiden till kasern III)

Skåp och monter etc. till kasern II 75,000 »

Summa 237,500 kronor

Budgetåret 1933/1934.

Byggnad av magasin 100,000 kronor

Skåp till kasern I 75,000 »

Summa 175,000 kronor

Budgetåret 1934/1935.

Ombyggnad av kasern III 175,000 kronor

Skåp och monter etc. till kasern III 75,000 »

Summa 250,000 kronor

Härtill komma oförutsedda utgifter m. m. cirka 77,000 kronor

Summa summarum 1,050,000 kronor

fördelade på fem år eller per år 210,000 kronor. Enligt denna beräkning skulle Vallingatan 2 och Västra Trädgårdsgatan 10 kunna utrymmas först under tredje året. Fördelaktigt vore därför, om de sålunda föreslagna anslagen för de båda första åren kunde höjas, bland annat även för beredande av lokaler för doktor Hedins nyförvärv.

Riksmuseets etnografiska avdelnings lokalbekymmer samt dess samlingars stora betydelse icke blott för vetenskap, konst och konsthantverk utan även för skolundervisningen och folkbildning i allmänhet har så ofta framhållits, att det torde vara onödigt att här åter närmare dryfta den saken.

Det öde, som beredes den etnografiska avdelningens samlingar, berör i hög grad ej blott de institutioner, vilkas vetenskapliga och folkupplysande verksamhet tillhör samma forskningsområde som den etnografiska avdelningen, utan tillika även skolundervisningen och folkbildningen i allmänhet och därmed hela folket.

Vid föreståndarens skrivelse finnas fogade däri omförmälda bilagor, beträffande vilka torde få hänvisas till handlingarna i ärendet.

Vetenskapsakademien anför:

Vetenskapsakademien har ej kunnat undgå att med djup betänksamhet taga del av de åtgärder, vilka från byggnadsstyrelsens sida planeras med hänsyn till riksmuseets etnografiska avdelning, och akademien har under full anslutning till föreståndarens för nämnda museiavdelning skrivelse an-

sett sig böra genom ett eget uttalande ytterligare belysa och stödja de av honom framförda önskemålen.

De tidigare av akademien behandlade alternativen för ordnande av ett permanent hem åt den etnografiska avdelningen, nämligen först Frescati-förslaget och senare förslaget att förlägga museet till ett parkområde i närheten av Djurgårdsbron, avsågo båda en i alla avseenden tillfredsställande, genom en nybyggnad vunnen lösning av avdelningens lokalbehov.

Den lösning, som nu av nämnda myndighet föreslås, är ej framsprungen i första hand ur en strävan att tillgodose museiavdelningens intresse, utan det gäller närmast att ordna någorlunda drägliga lokaler för en institution, som numera står i vägen för andra statsinstitutioners byggnads- eller utvidgningsplaner. Det nu på remiss till akademien sända förslaget är sålunda, såsom avdelningsföreståndaren i sin skrivelse yttrar, en långt ifrån mönstergill anordning, och det gäller för akademien att tillse, det icke denna lösning kommer att understiga de minimifordringar, som omsorgen om museets ömtåliga och på samma gång ytterst värdefulla samlingar kräver.

Ett första oundgängligt villkor för att akademien skall kunna biträda det framställda förslaget är, att överflyttningen till dragonkasernområdet göres, ej provisoriskt, utan i alla hänseenden permanent. Den etnografiska avdelningen har alltsedan sin tillkomst levat under ett provisorium, vilket blivit alltmer olidligt i den mån som dyrbara samlingar hopats utan att lokalerna på ett motsvarande sätt ökats.

Varje flyttning av ett så bräckligt och för fukt och temperaturväxlingar känsligt material som det etnografiska är förbunden med betydande risker, och dessa stegras utöver det med hänsyn till samlingarnas säkerhet tillåtliga, i den händelse att överflyttningen sker till provisoriskt inrättade lokaler och med en omflyttning hotande i en nära framtid. Ett provisorium under så ytterligt trångbodda och obekväma lokalförhållanden, som de nu ifrågasatta, skulle dessutom för en följd av år alldeles lamslå det vetenskapliga forskningsarbetet vid museiavdelningen. I betraktande av dessa omständigheter känner akademien det vara sin plikt att tillfullo understödja avdelningsföreståndarens krav på att den lösning av etnografiska avdelningens lokalfråga, som nu förestår, måste bli av permanent art.

Vad beträffar de föreslagna byggnaderna på dragonkasernområdet håller akademien det visserligen för möjligt att desamma, om än tillkomna i helt annat syfte, dock genom omsorgsfulla inrednings- och, till vissa delar, ombyggnadsarbeten, skola kunna göras någorlunda användbara för etnografiska avdelningen. Avdelningens inspektorer, som tagit byggnaderna i skärskådande, ha dock ej utan betänksamhet observerat, att samtliga byggnader stå fotade på mycket låg grund, varför synnerlig omsorg måste nedläggas på ventilations- och uppvärmningsanordningar.

Den ombyggnadsplan, sträckande sig över en period av fem år, vilken avdelningsföreståndaren i sin skrivelse framlagt, synes akademien under föreliggande förhållanden vara den bästa möjliga. För att inredningsarbetets utsträckande över denna långa tidrymd ej skall äventyra det ömtåliga samlingsbeståndet, anser akademien det vara av yttersta vikt, att de nuvarande museilokalerna utrymmas endast i den mån som installationer inom dragonkasernområdet möjliggöra en överflyttning. Akademien finner det sålunda vara oundgängligt, att endast lokalerna Vallingatan 1 utrymmas detta år samt att de två övriga lokalerna, Vallingatan 2 samt Västra Trädgårdsgatan 10, utrymmas först då fullt tillfredsställande permanenta lokaler inom dra-

gonkasernområdet blivit iordningställda att emottaga de ifrågavarande samlingarna.

Härefter har *djurgårdskommissionen* den 25 februari 1930 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anfört:

Frågan om beredande av lokaler för museet ifråga inom förutvarande livregementets dragoners kasernetablissemang sammanhänger med beredandet av utrymme även för andra museer ävensom för vissa armén tillhörande förråd m. m. Härav följer, att dessa institutioners lokalfrågor måste ses i ett sammanhang och fördelning av tillgängliga byggnader ske på sådant sätt, att dels nödigt utrymme kan beredas samtliga institutioner till ett första ordnande av deras mobiler dels möjlighet till en fortsatt utveckling beredes eventuellt genom nybyggnader. Innan emellertid *djurgårdskommissionen* framlägger ett förslag härutinnan baserat på nu tillgängliga lokaler inom f. d. kasernetablissemang, tillåter sig *kommissionen* förutskicka, att det synes vara det enda riktiga och lämpliga, att de markområden, som tillhört etablissemang ifråga, underställas den myndighets förvaltning, vilken kommer att handhåva exploateringen av *Ladugårdsgårde* och eventuellt andra delar av *norra Djurgården*. Det måste betraktas såsom en viktig angelägenhet, att de områden, som icke erfordras för de militära övningarna, bliva, intill dess de skola exploateras, i möjligaste mån så utnyttjade, att staten kan komma i åtnjutande av bästa möjliga avkastning av desamma. Med utgångspunkt från att *djurgårdskommissionen* fortfarande har omhand försäljning av tomter å *norra Djurgården*, synes det lämpligt att f. d. kasernetablissemang område underställes *djurgårdskommissionens* förvaltning, helst som *kommissionen* å ena sidan är med hänsyn till sin övriga markförvaltning rustad att ombesörja med markförvaltningen förenade uppgifter såsom renhållning, vägunderhåll m. m., å andra sidan är inriktad på affärsverksamheten, varuti ingår även uthyrning och utarrendering på längre eller kortare tid av områden, som avses att framdeles exploateras. I sammanhang med den överflyttning av förvaltningen av de områden, som nu närmast skola exploateras jämlikt överenskommelse mellan *Stockholms stad* och *staten* år 1928, torde alltså även *dragonetablissemangets* område ställas under *djurgårdskommissionen*. I likhet med vad som skett exempelvis med vissa byggnader å *Fredrikshov* ävensom i fråga om *skogsinstitutets* gamla byggnader i *Nobelparken* kan sedermera *djurgårdskommissionen* upplåta de för *kommissionen* icke behövliga byggnaderna till andra myndigheter och institutioner. Detta system bör med fördel kunna användas beträffande f. d. *dragonetablissemang* och får *kommissionen* beträffande dispositionen av de olika byggnaderna föreslå följande, vilket med hänsyn till framkomna önskemål från olika myndigheter synes *kommissionen* vara en under för handen varande förhållanden tillfredsställande lösning, som därtill har den fördelen, att den kan successivt genomföras, i den mån som vissa institutioner erfordra ökat utrymme och andra institutioner minskat sådant. Med hänsyn till de krav på utrymme, som nu föreligga dels från militärt håll dels från *etnografiska museet* och slutligen från *tekniska museet* får *kommissionen* framställa följande förslag:

Till byggnadsstyrelsens förfogande ställas:

a) att — med vissa ändringar och tillbyggnader — disponeras av *etnografiska museet*: kasern nr 1, kasern nr 3, *matinrättningen* samt *sjukhuset*;

b) att disponeras av tekniska museet: norra stallet, östra stallet, exercis-
huset och ridhuset.

Övriga byggnader böra stå direkt under djurgårdskommissionens förvaltning, varvid kommissionen har för avsikt att för interimistisk förvaring av vissa arméns förråd m. m. ställa till de militära myndigheternas förfogande kasern nr 2, södra stallet och sjukstallet, vilka tre byggnader tillsammans representera så stort utrymme, som enligt chefens för östra arméfördelningen skrivelse den 21 december 1929 erfordras för vissa militära ändamål. För egen del önskar djurgårdskommissionen att disponera den s. k. mässbyggnaden, kanslibyggnaden m. fl. mindre byggnader för att i sammanhang med uthyrning av själva strandområdet utmed Djurgårdsbrunnsviken användas såsom klubblokaler m. m. Sedan de för militärt ändamål enligt ovanstående förslag utnyttjade byggnaderna genom nybyggnader å Järvafältet evakuerats, vilket icke torde komma att dröja mer än cirka 3 år, kan kasern nr 2 överlämnas till byggnadsstyrelsen för disposition av etnografiska museet ävensom södra stallet likaledes överlämnas till byggnadsstyrelsen för disposition av tekniska museet.

I samband härmed tillåter sig djurgårdskommissionen meddela, att kommissionen för närvarande ligger i underhandlingar angående uthyrande av ett område väster om det här förut omnämnda ridhuset för uppförande av ett kombinerat marin- och sjöfartsmuseum, en institution, vars uppgift intimt sammanhänger med tekniska museets verksamhetsområde liksom ju tekniska museet och etnografiska museet hava många beröringspunkter. Vidare har djurgårdskommissionen upptagit underhandlingar med ett konsortium beträffande uppförande å lämplig plats inom nuvarande området för 1930 års konstindustriutställning av en hästsportsbyggnad. Om alltså vid Djurgårdsbrunnsvikens norra strand ordnas motorbåtshamn och klubblokaler för motorbåtssporten, torde härstädes kunna åstadkommas ett sportcentrum, som under vissa tider av året delvis torde kunna tjäna andra ändamål såsom till kortvariga specialutställningar, sångarfester m. m. I händelse underhandlingar beträffande dessa uthyrningar leda till något resultat, komma ärendena att underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Med stöd av vad sålunda anförts får djurgårdskommissionen hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att förutvarande livregementets dragoners kasernetablissemant ställes under förvaltning av djurgårdskommissionen, som redan sedan 20 år tillbaka har under sin förvaltning de områden, som ligga mellan kasernområdet och stadens stadsplane-lagda område (Diplomatstaden), ävensom uppdraga åt djurgårdskommissionen att till byggnadsstyrelsen överlämna dels för disposition av etnografiska museet kasernerna nr 1 och 3, sjukhuset och matinrättningen, dels för disposition av tekniska museet norra och östra stallarna samt exercis- och ridhusen,

samt slutligen att Kungl. Maj:t täcktes anbefalla vederbörande militära myndigheter att förflytta till kasern nr 2, södra stallet samt sjukstallet de arméns förråd, som behöva förflyttas ifrån förhyrda lokaler i Stockholm ävensom från Fredrikshov för möjliggörandet av försäljning av de å sistnämnda plats belägna ännu icke försålda tomter, om vilka riksdagen enligt dess revisorers anmälan hos Kungl. Maj:t gjort framställning om skyndsamma anstalter för deras försäljning.

I detta sammanhang får djurgårdskommissionen anmäla, att kommissionen inom närmaste tiden har för avsikt att till Kungl. Maj:t inkomma med

förslag att de enligt stadsplanen kvarvarande byggnaderna å Fredrikshov lämpligen användas för livrustkammaren och till expeditionslokaler för djurgårdskommissionen.

Djurgårdskommissionen får samtidigt med avgivandet av ovanstående utlåtande överlämna på remiss den 24 november 1928 till kommissionen överlämna framställningen från etnografiska museets styrelse, med hemställan, att ifrågavarande ansökan icke må föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd, då ju denna framställning innebär ett lösande av museets lokalfråga, som å ena sidan är ur stadsplanesynpunkt olämpligt och å andra sidan icke längre är aktuellt, då ju nu föreliggande planer på lösandet av museets lokalfråga äro helt andra än de, som i denna äldre ansökan förekomma.

I fråga om djurgårdskommissionens förvaltning av kasernområdet och användning av vissa å detta område befintliga byggnader har kommissionen rådgjort med byggnadsrådet Bergsten.

I skrivelse den 27 februari 1930 har vidare *byggnadsstyrelsen* meddelat, att styrelsen, som varit i tillfälle taga del av djurgårdskommissionens skrivelse av den 25 februari 1930 angående lokaler för etnografiska museet, icke hade något att erinra mot vad i skrivelsen anförts rörande upplåtelse av mark för museet.

Slutligen har *riksmarskalksämberet*, efter hörande av intendenten för Djurgården, den 5 mars 1930 avgivit utlåtande i ärendet.

Intendenten för Djurgården har därvid anført:

Av i remissen ingående yttranden från de militära myndigheterna framgår att dessa under vissa förutsättningar icke hava något att erinra mot upplåtande av ifrågasatt område med tillhörande byggnader. Under sådana förhållanden möter från djurgårdsförvaltningens sida icke något hinder för ifrågasatt upplåtelse.

Då emellertid genom särskilda brev den 9 september 1927 och den 12 oktober 1928 förutvarande livregementets dragoners kasernetablissemment med tillhörande markområden med de militära myndigheternas medgivande och under vissa av riksmarskalksämberet och djurgårdsförvaltningen angivna förutsättningar upplåtits för disposition av 23:dje allmänna svenska lantbruksmötet, trädgårdsutställningen och konstindustriutställningen, torde en överflyttning av de etnografiska samlingarna kunna ske tidigast efter Stockholmsutställningens 1930 avslutande.

I uti ärendet avgivet utlåtande av den 25 februari 1930 hemställer djurgårdskommissionen bland annat, att förutvarande livregementets dragoners kasernetablissemment skall ställas under förvaltning av djurgårdskommissionen. Kommissionen har förut uti skrivelse den 15 oktober 1928 gjort samma framställning och, sedan jag till riksmarskalksämberet häröver avgivit infortrat yttrande av den 21 november 1928, har riksmarskalksämberet i utlåtande den 30 november 1928 avstyrkt bifall till kommissionens framställning. Efter avstyrkande utlåtanden av övriga hörda myndigheter och sedan djurgårdskommissionen i skrivelse den 8 januari 1929 återkallat den gjorda framställningen, har Kungl. Maj:t uppdragit åt fortifikationsdepartementet att i samråd med chefen för östra arméfördelningen och djurgårdskommissionen verkställa utredning i fråga om för nämnda arméfördelning erforderliga förrådsutrymmen ävensom i samband därmed undersöka möjligheterna

för de till Stockholms garnison hörande truppers utflyttning till Järvafältet samt att till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, vartill berörda utredning och undersökning kunna föranleda.

Då emellertid något förslag härutinnan mig veterligt icke föreligger, och arméförvaltningens fortifikationsdepartement fortfarande torde behöva disponera kasernetablissemmentets markområden, vilka av riksmarskalksämbetet jämlikt kontrakt upplåtits till fortifikationsdepartementet mot årlig avgift till djurgårdskassan, och då området icke är avsett att under avsevärd tid framåt intagas i stadsplan och sålunda icke hör till de områden av norra Djurgården, med vilka eventuellt djurgårdskommissionen kan komma att få taga befattning, kan jag icke finna, att någon förändring inträtt, som skulle motivera att ifrågavarande markområde ställes under djurgårdskommissionens förvaltning och kan sålunda icke tillstyrka bifall till kommissionens framställning härutinnan.

Då fråga uppstår om å området befintliga byggnaders överlämnande från arméförvaltningens fortifikationsdepartement och förvaltningen av byggnaderna kan komma att uppdragas åt annan myndighet, böra eventuella förändringar å befintliga byggnader eller fråga om nybyggnader underställas riksmarskalksämbetets och djurgårdsförvaltningens prövning, särskilt med hänsyn till detta så framträdande djurgårdsområde, endast av ett smalt sund av Djurgårdsbrunnsviken skilt från södra Djurgårdens natursköna parkområde.

Beträffande en blivande arrendeavgift till djurgårdskassan torde denna, som för närvarande utgår med årligen 700 kronor, böra bestämmas med hänsyn till kommande disposition av byggnaderna.

För egen del har riksmarskalksämbetet anfört bland annat följande:

Förutvarande livregementets dragoners kasernetablissemments markområden äro av riksmarskalksämbetet jämlikt kontrakt upplåtna till arméförvaltningens fortifikationsdepartement mot en årlig avgäld av 700 kronor till djurgårdskassan.

Genom särskilda brev den 9 september 1927 och den 12 oktober 1928 har förutvarande livregementets dragoners kasernetablissemment med tillhörande markområden med de militära myndigheternas medgivande och under vissa av riksmarskalksämbetet och djurgårdsförvaltningen angivna förutsättningar upplåtits för omedelbar disposition av bestyrelserna för 23:dje allmänna svenska lantbruksmötet samt för konstindustriutställningen i Stockholm 1930, vilken dispositionsrätt för förstnämnda bestyrelse gäller för tiden till och med den 31 juli 1930 och för den sistnämnda bestyrelsen för tiden till och med den 31 mars 1931.

Därest Kungl. Maj:t emellertid skulle finna gott besluta, att provisoriska lokaler för naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning må, i enlighet med de i förevarande ärende framlagda förslag, anordnas inom förutvarande livregementets dragoners kasernetablissemment, möter från riksmarskalksämbetets och djurgårdsförvaltningens sida icke hinder däremot, under förutsättning dock dels av medgivande därtill av de militära myndigheter, vilka på arrende innehava markområdena i fråga, och dels att kasernetablissemmentet icke må tagas i anspråk för det etnografiska museet, förrän den Stockholmsutställningen medgivna dispositionsrätt till berörda byggnader och områden upphört.

Då riksmarskalksämbetet emellertid utgår från, att de för förutvarande livregementets dragoners kasernetablissemment upplåtna markområden å norra

Djurgården alltfört böra vara ställda under riksmarskalksämbetets förvaltning, tillåter sig riksmarskalksämbetet framhålla vikten därav, att vid en eventuellt medgiven förändrad disposition av kasernetablissemnet och dess områden såsom villkor fästes, dels att djurgårdskassan skall såsom hittills komma i åtnjutande av årlig avgäld för områdena, vilken avgäld, såsom ovan nämns, för närvarande utgår med 700 kronor för år räknat, men som framdeles torde böra bestämmas med hänsyn till framtida disposition av åbyggnaderna, dels att eventuella förändringar av befintliga byggnader eller frågor om nybyggnader böra, som hittills, i förekommande fall underställas riksmarskalksämbetets och djurgårdsförvaltningens prövning och godkännande.

Riksmarskalksämbetet tillåter sig slutligen hänvisa till en skrivelsen bifogad avskrift av ämbetets, av djurgårdsintendenten i ärendet åberopade, den 30 november 1928 på grund av remiss till försvarsdepartementet avgivna utlåtande rörande disposition av, bland annat, här ovan omförmälda områden av norra Djurgården.

Departementschefen.

Spörsmålet om förbättring av våra centralmuseers lokalförhållanden, så vitt dessa museer lyda under ecklesiastikdepartementet, hör till de mest trängande av de större nybyggnadsfrågor, som för närvarande ligga under departementets prövning. Om jag frånser nordiska museets byggnad, vilken uppfördes förmedelst lotterimedel, har någon ny humanistisk museibyggnad i Stockholm icke kommit till stånd sedan 1864, då nationalmuseibyggnaden blev färdig, dit sedermera statens konstsamlingar och historiska museet inflyttades. Utvecklingen på den humanistiska forskningens områden — enkannerligen de forskningsgebit, där materialet utgöres av olika kulturområden belysande föremål av inhemskt eller utländskt ursprung från äldre och senare tider — har under de senare decennierna gått framåt med stormsteg, och en naturlig följd härav har också blivit, att krav sedan länge förelagat om beredande av såväl ändamålsenliga utrymmen för vården av dessa föremål som tjänliga lokaler för den vetenskapliga utforskningen av desamma. Härtill kommer vidare en synpunkt, som i viss mån var främmande för en äldre tids betraktelsesätt. Av de moderna museerna kräver man nämligen numera, att de skola vara ej endast vetenskapliga forskningsinstitut utan tillika folkliga bildningsanstalter med uppgift att för så många som möjligt tillgängliggöra det värdefulla åskådningsmaterial, varöver det allmänna härutinnan förfogar. De krav, som med hänsyn till nu angivna omständigheter framställts, hava under senare år kommit att åsidosättas till förmån för andra mera nödvändiga statliga byggnadsföretag. Följden härav har nu också blivit, att frågorna om anskaffande av erforderliga lokalutrymmen för våra centrala museala institutioner nu framkomma nästan samtidigt med anspråk på ett snart förverkligande.

Givet är emellertid, att de statsfinansiella förhållandena icke medgiva ett omedelbart och samtidigt realiserande av dessa lokalbehov, utan man torde vara nödsakad att söka efter hand lösa de olika institutionernas byggnads-

frågor. Det har härvid gällt i första rummet att söka bestämma den ordningsföljd, i vilken de olika behoven böra tillgodoses och i anslutning här till de olika byggnadsföretagen böra utföras. För statens historiska museums vidkommande har staten redan skridit till åtgärder, som avse ett undanröjande av de lokalsvårigheter, varmed detta museum länge haft att dragas, i det 1929 års riksdag beslöt reservera viss del av förutvarande positionsartilleriregementets område jämte därå befintliga byggnader för historiska museet ävensom att för utlysande av arkitekttävlan om erforderliga ritningar till sådana ändrings- och nybyggnadsarbeten, som betingades av en förflyttning av museet till ifrågavarande område, anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra reservationsanslag av 40,000 kronor. Sådan pristävlan pågår för närvarande, och det är att hoppas, att sedan resultatet av densamma föreligger, förslag må kunna utan dröjsmål föreläggas riksdagen om anvisande av det för nybyggnaden erforderliga första anslaget. Detta byggnadsföretag beräknas komma att kräva en byggnadstid av tre à fyra år. I omedelbar anslutning härtill torde åtgärder böra vidtagas för ett utnyttjande för nationalmusei räkning av de av historiska museet dittills disponerade utrymmena i nationalmuseibygnaden. Sistnämnda museum har sedan länge haft att kämpa med stora svårigheter att bereda utrymmen för sina ständigt växande samlingar, på samma gång det torde vara ofrånkomligt att bereda tjänstemännen vid nationalmuseet mera ändamålsenliga och tjänliga arbets- och administrationslokaler. Denna omdaning av sistnämnda museibygnad blir givetvis både vanskelig att genomföra och förenad med betydande kostnader, alldenstund all erfarenhet visat, hurusom det städse varit förenat med praktiska svårigheter och stora utgifter att vidtaga mera genomgripande rubbningar i gamla byggnader i synnerhet av den solida beskaffenhet som nationalmuseibygnaden.

Härefter har den frågan uppställt sig, i vilken ordning återstående under ecklesiastikdepartementet lydande centralmuseer skola få sina lokalbehov slutgiltigt tillgodosedda. De museer, om vilka härvid närmast är tal, äro livrustkammaren och etnografiska museet. Jag vill emellertid erinra, att vid den tidpunkt, då man räknat med att sistnämnda frågor bliva aktuella, ett annat byggnadsbehov kommer att framträda för en annan under departementet lydande institution av betydande omfattning, nämligen riksarkivet. Redan i skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 juli 1928 har riksarkivet framhållit, hurusom en nyreglering av riksarkivets lokalförhållanden i deras helhet är oundgängligen påkallad, och genom beslut den 22 november 1929 har Kungl. Maj:t anbefallt byggnadsstyrelsen att i samråd med riksarkivet verkställa utredning och inkomma med förslag till slutligt ordnande av riksarkivets lokalförhållanden.

Jag har velat lämna nu angivna korta översikt för att påvisa, dels hurusom man under den närmaste tiden torde hava att emotse rätt betydande byggnadsanslag för museala och andra institutioner i Stockholm, dels ock

den ordning, i vilken man hittills tänkt sig ett genomförande av de olika byggnadskraven.

Emellertid har nu etnografiska museets byggnadsfråga aktualiserats tidigare än man förut räknat med, och detta har sin orsak i den föreslagna förläggningen av riksförsäkringsanstalten till kvarteret Grönlandet södra, där den byggnad är belägen, i vilken huvudmassan av etnografiska museets samlingar nu är förvarad. För att ny byggnad för riksförsäkringsanstalten skall hinna bliva färdig till avsedd tid den 1 april 1932, måste de å platsen nu befintliga byggnaderna vara nedrivna senast den 1 oktober 1930. Med anledning härav har jag haft att överväga, huruvida man skulle med avvikelse från den ovan angivna planen för ordningen mellan de museala nybyggnaderna i huvudstaden redan nu gå in för en definitiv nybyggnad för etnografiska museet eller om museets lokalförhållanden skulle kunna *provisoriskt* tillgodoses, till dess historiska museets och nationalmuseets byggnadsfrågor blivit slutgiltigt ordnade. Det förra skulle, såsom jag nyss nämnde, innebära ett frångående av tidigare uppgjord plan och måhända bidra till ett eftersättande eller ett undanskjutande av historiska museets byggnadsfråga, vilken enligt min mening i allt fall ter sig såsom den mest angelägna av våra museala byggnadsfrågor för närvarande. Men ej heller det senare alternativet, att under en längre väntetid endast provisoriskt ordna etnografiska museets lokalfråga, därvid en ej ringa del av samlingarna skulle komma att magasineras, finner jag tilltalande. Det gäller, som bekant, samlingar av stort vetenskapligt och materiellt värde, och ett längre provisorium jämte en eventuell längre magasinering av dessa samlingar kan tvivelsutan vara ägnat att menligt inverka på föremålets beskaffenhet och vård.

Jag har därför ansett, att den för etnografiska museet lyckligaste lösningen för närvarande vore att åt museet förvärva ett område, där museet kan beräknas komma att få kvarstanna, och att genom begränsade, successivt anvisade anslagsmedel till erforderliga byggnadsarbeten småningom bereda åt museet de såväl utställnings- som magasinlokaler, av vilka museet kan vara i behov. Den successiva utvecklingen skulle härigenom taga en längre tid än om en nybyggnad omedelbart skulle uppföras, men det har synt mig angeläget att ej genom ett forcerat museibyggnande och därmed följande belastning å åttonde huvudtiteln äventyra den snara lösningen av historiska museets byggnadsfråga.

Såsom av den av mig i det föregående lämnade redogörelsen närmare framgår hava under senare år åtskilliga förslag varit uppe beträffande den lämpligaste platsen för ett blivande etnografiskt museum, nämligen *dels* i samband med naturhistoriska riksmuseets övriga avdelningar vid Frescati — varest för övrigt fortfarande ett område finnes reserverat för den etnografiska avdelningen — *dels* den s. k. Rosendalsplatån å södra Djurgården, *dels* vissa delar av f. d. positionsartilleriregementets kasernområde, *dels* delar av

f. d. livregementets dragoners kasernområde, *dels* en tomt vid Valhallavägen mitt emot patentverket, *dels* en tomt å Ladugårdsgärde mitt emot Karlaplan, *dels* parken omedelbart sydost om göta livgardes kasern, belägen intill Strandvägen och mitt emot Nobelparken, *dels ock* tomten i fonden av Karlaplan, omfattande kvarteren Fältöversten och Fältväbeln.

Efter överbägande av de skäl, som kunna anföras för och emot de sålunda framkomna förslagen och med hänsyn jämväl till å ena sidan den tvångssituation, som uppstått för etnografiska avdelningen på grund av förslaget om ett nytt ämbetsverkshus i kvarteret Grönlandet södra, och å andra sidan de av mig nyss uttalade synpunkterna på den lämpligaste förläggningen av museet, finner jag mig böra uttala min anslutning till förslaget, att etnografiska museet förläggas till f. d. livregementets dragoners kasernområde.

Jag anhåller då att till en början få lämna en sammanfattande översikt av de förslag beträffande detta område, som framkommit under ärendets handläggning.

I sitt förslag till användning av de genom 1925 års härordningsbeslut ledigblivna kasernerna har den s. k. kasernkommittén föreslagit, att dragonkasernens område jämte därå befintliga byggnader skulle genom vederbörande förvaltningsmyndigheters försorg tills vidare upplåtas genom nyttjanderätt i den mån så kunde befinnas lämpligt.

I häröver avgivet, den 19 januari 1928 dagtecknat utlåtande förklarade byggnadsstyrelsen sig icke hava något att erinra häremot. Styrelsen vore sålunda av den bestämda uppfattningen, att ingen som helst permanent markupplåtelse på de ännu icke stadsplanlagda delarna av Djurgården borde äga rum, förrän stadsplan utarbetats och fastställt, men hyste däremot inga betänkligheter mot provisoriska upplåtelser av mark med därå befintliga, kronan tillhöriga byggnader.

Sedermera har byggnadsstyrelsen i sitt utlåtande den 27 november 1929 framhållit, att livregementets dragoners kasernområde lämpligen kunde uppdelas i tre delar, nämligen den västra delen, omfattande tre stallbyggnader, exercis- och ridhus samt ett fordonsförråd, förlagda kring en rymlig gårdsplan, det mellersta området, upptagande tre kasernbyggnader med sjukhusbyggnad, sjukstall samt köks- och matsalsbyggnad, samt det östra området med kanslibyggnad, varjämte till kasernområdet vidare hörde ett område utmed Djurgårdsbrunnsviken och Djurgårdsbrunnskanalen. Vart och ett av de tre förstnämnda områdena vore ägnat att bilda ett fullständigt byggnadskomplex för skilda ändamål. Det västra hade tidigare avsetts för ett tekniskt-industriellt museum, och det östra, som erbjöde goda byggnadsplatser, skulle väl ägna sig till uppförande av olika slag av institutionsbyggnader, anslutande sig till den nuvarande kanslibyggnaden. Det mellersta området, omfattande omkring 21,000 kvadratmeter, föresloges nu av byggnadsstyrelsen till upplåtelse för det etnografiska museet, under det att området närmast vattnet föresloges skola reserveras såsom park. Byggnadsstyrelsen har vi-

dare framhållit, att styrelsen — under vidhållande av sin principiella ståndpunkt, att permanent markupplåtelse icke borde äga rum, innan stadsplan fastställts över ifrågasatt del av norra Djurgården — dock ansett sig kunna tillstyrka den ifrågasatta markupplåtelsen, även om denna måste anses hava permanent karaktär. Styrelsen anför härom, att styrelsen icke kunde undgå att taga hänsyn till att de å området befintliga byggnaderna på detta sätt funne en lämplig användning, varjämte utan tvivel en blivande stadsplan torde kunna utan svårighet anslutas till dessa byggnader.

Chefen för östra arméfördelningen har anfört, att ett avstående från förutvarande livregementets dragoners kasernetablissemment under förhandenvärande omständigheter icke vore möjligt. Skulle de inom förutvarande positionsartilleriregementet och Fredrikshov nu disponerade utrymmena kunna komma att stå till arméfördelningens förfogande intill dess att motsvarande lokaler å Järvafältet uppförts, så att dessa förråd kunde direkt flyttas dit, torde emellertid möjlighet finnas för att arméfördelningen kunde avstå så stor del av etablissemmentet i fråga, som i byggnadsstyrelsens förslag avsetts för det blivande etnografiska museet.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement har meddelat, att departementet icke hade något att erinra mot upplåtande av föreslaget område med tillhörande byggnader för etnografiska avdelningen under förutsättning, att de av lantförsvaret disponerade utrymmena inom förutvarande positionsartilleriregementet och Fredrikshov fortfarande finge stå till lantförsvarets förfogande intill dess att lokaler av motsvarande storlek blivit uppförda å Järvafältet.

Det förslag till ett provisoriskt ordnande av etnografiska museets lokalfråga, som byggnadsstyrelsen den 23 januari 1930 avgivit, avser allenast en magasinering av samlingarna och beredande av arbetsrum för tjänstemännen. Enligt detta förslag skulle för museet erfordras två av kasernerna, sjukhuset, köksbyggnaden och sjukstallet, vilket alltså innebär, att en av de i det första förslaget upptagna kasernerna icke för närvarande skulle behövas.

Djurgårdskommissionen har framlagt ett omfattande förslag rörande den framtida dispositionen av hela kasernområdet. Enligt detta förslag skulle området ställas under kommissionens förvaltning. Till byggnadsstyrelsen skulle överlämnas dels för disposition av etnografiska museet två av kasernerna, å en till ärendet hörande karta betecknade med I och III, sjukhuset och köksbyggnaden-matnrättningen, dels för disposition av tekniska museet — jag torde här få erinra, att en framställning om ordnande av detta museums lokalfråga för närvarande är beroende på Kungl. Maj:ts prövning — norra och östra stallarna samt excercis- och ridhusen. En kasern, betecknad med II, södra stallet och sjukstallet skulle användas för interimsförvaring av vissa av arméns förråd.

Riksmarskalksämberbet har funnit något hinder icke föreligga mot den till-

tänkta förläggningen av etnografiska museet under förutsättning dock dels av medgivande därtill av de militära myndigheter, vilka på arrende innehade markområdena i fråga, och dels att kasernetablissemnet icke finge tagas i anspråk för det etnografiska museet förrän den Stockholmsutställningen medgivna rätten till berörda byggnader och områden upphört. Riksmarskalksämberet har härvid utgått från att de för förutvarande livregementets dragoners kasernetablissemnet upplåtna markområden å norra Djurgården alltför borde vara ställda under riksmarskalksämberets förvaltning. Riksmarskalksämberet har tillika framhållit vikten av att vid en eventuellt medgiven förändrad disposition av kasernetablissemnet och dess områden såsom villkor fästes, dels att djurgårdskassan skulle såsom hittills komma i åtnjutande av årlig avgäld, vilken avgäld för närvarande utginge med 700 kronor för år räknat, men som framdeles torde böra bestämmas med hänsyn till framtida disposition av åbyggnaderna, dels att eventuella förändringar av befintliga byggnader eller frågor om nybyggnader borde, som hittills, i förekommande fall underställas riksmarskalksämberets och djurgårdsförvaltningens prövning och godkännande.

Såsom jag tidigare anført, har jag ansett mig böra ansluta mig till förslaget om etnografiska museets förläggning till den ifrågasatta, mellersta delen av här förevarande område. Såsom jag även tidigare framhållit, synes den lyckligaste lösningen vara att åt museet förvärva ett område, där museet kan beräknas komma att få kvarstanna. Med hänsyn härtill finner jag det lämpligt att redan nu inhämta riksdagens medgivande till att erforderligt område må reserveras för etnografiska museet. Det område, som av byggnadsstyrelsen föreslagits skola reserveras för museet, upptager, som nämnts, en areal av omkring 21,000 kvadratmeter. Häri ingår emellertid ej det område, där sjukstallet är beläget. Då denna byggnad är erforderlig för förvaring av mera skrymmande föremål och då vidare någon utvidgning av området framhållits såsom önskvärd för att möjliggöra friluftsutställningar m. m., anser jag mig böra förorda, att jämväl den söder om det av byggnadsstyrelsen föreslagna området belägna marken, där sjukstallet är beläget, reserveras för etnografiska museet. Denna mark har en areal av omkring 4,200 kvadratmeter, vadan hela det område, som enligt min uppfattning bör reserveras för etnografiska museet, uppgår till i runt tal 25,200 kvadratmeter. Jag vill redan nu understryka, att detta reserverande av marken givetvis icke får föregripa en eventuell stadsplans utläggande, utan att då de jämkningar av området få göras, som kunna befinnas erforderliga.

Frågan om vem som skall omhänderhava förvaltningen av kasernområdet har, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, varit föremål för olika uppfattningar. Slutlig ställning till denna fråga torde dock ej nu kunna tagas, utan lærer densamma böra upptagas till förnyad behandling, därest riksdagen lämnar det av mig äskade medgivandet att reservera viss mark

för museets räkning. Jag vill emellertid redan nu såsom min uppfattning framhålla, att i vart fall de byggnader, som må komma att upplåtas åt etnografiska museet, lämpligen torde böra — i likhet med övriga musei-byggnader — ställas under byggnadsstyrelsens vård och inseende.

Jag torde även senare få återkomma till en närmare prövning av den av riksmarskalksämberet framförda frågan om erläggandet av den avgäld å 700 kronor för hela området, som för närvarande från arméförvaltningens fortifikationsdepartement utgår till djurgårdskassan. I den mån någon del av nämnda avgäld finnes böra överföras från fjärde till åttonde huvudtiteln, torde detta för budgetåret 1930/1931 kunna bestridas av tillgängliga medel.

Vad vidare angår de under ärendets handläggning framkomna eller berörda frågorna om plats för det tekniska museet, om den framtida användningen av Fredrikshov och om beredande av lokaler därstädes, bland annat för livrustkammaren, finner jag mig icke hava anledning att nu närmare ingå härpå. Jag vill endast framhålla, att det nu av mig tillstyrkta förslaget om etnografiska museets förläggning icke torde kunna ställa några hinder i vägen för realiserandet av de sålunda angivna önskemålen.

Härefter vill jag så övergå till frågan om vilka byggnader, som för närvarande böra tagas i anspråk för etnografiska museet, och i samband härmed vill jag jämväl till prövning upptaga de av de militära myndigheterna framställda önskemålen.

I anslutning till de allmänna synpunkter i fråga om de nu aktuella frågorna om byggnadsarbeten för våra museer, som jag tidigare framlagt, finner jag mig då böra uttala min anslutning till det av byggnadsstyrelsen den 23 januari 1930 framlagda förslaget. Detta förslag, som ju avser endast en provisorisk magasinering av samlingarna, kommer givetvis att under en kortare tid medföra vissa svårigheter för museet och dess arbete, men under förhandenvarande förhållanden torde det vara den mest ändamålsenliga lösningen av föreliggande fråga.

Enligt detta förslag skulle en av kasernerna förses med värmeledning och däri magasineras den del av samlingarna, som är i oundgängligt behov av uppvärmda förvaringsrum, under det att en annan kasern skulle användas för sådana samlingsföremål, som icke äro i behov därav. Sjukhuset, med undantag av vinden, skulle iordningställas till tjänstelokaler och förses med värmeledning, varjämte köksbyggnaden skulle ombyggas till värmecentral. Härjämte skulle sjukstallet upplåtas till skrymmande föremål. Enligt djurgårdskommissionens förslag, vartill jag i denna del ansluter mig, skulle för närvarande för etnografiska museets räkning tagas i anspråk kasernerna I och III. Kasernen II skulle däremot tillsvidare stå till de militära myndigheternas förfogande. Då härtill kommer, att både stallbyggnaderna och exercis- och ridhusen vid förutvarande livregementets dragoners kasern ävensom stallflyglarna vid förutvarande positionsartilleriregementets kasern sanno-

likt ännu under flera år kunna få disponeras av de militära myndigheterna, torde, enligt vad chefen för försvarsdepartementet meddelat, de från dessa myndigheter framställda önskemålen få anses behörigen beaktade.

Genom de sålunda föreslagna åtgärderna skulle etnografiska museet på sin nya plats komma att disponera 1,200 kvadratmeter uppvärmda och 2,000 kvadratmeter icke uppvärmda förvaringslokaler samt 235 kvadratmeter tjänstelokaler eller inalles omkring 3,500 kvadratmeter. För närvarande disponerar museet inom kvarteret Grönlandet södra ett lokalutrymme av 1,719 kvadratmeter. Förbättringen är dock endast skenbar, då, såsom professor Lindblom framhållit, endast en ringa del av samlingarna kan förvaras i uppvärmda lokaler. Härav följer, att man måste räkna med ett fullföljande så snart som möjligt av ändringsarbetena i de nu närmast ifrågakomna lokalerna. Vidare torde det bli nödvändigt, att museet åtminstone under budgetåret 1930/1931 får bibehålla de av detsamma nu disponerade lokalerna i kvarteret Grönlandet norra och i fastigheten Västra Trädgårdsgatan 10. Då emellertid dessa lokaler sannolikt inom en icke alltför avlägsen framtid måste utrymmas — de förra för att giva plats för en tilltänkt utvidgning av tandläkarinstitutet och de senare i samband med den planerade breddningen av Hamngatan — ligger häri en ytterligare anledning till att påskynda iordningställandet av kasernerna.

I detta sammanhang torde jag vidare få framhålla följande: För innevarande budgetår utgår till uppvärmning m. m. av vissa lokaler för etnografiska avdelningen ett extra anslag av 3,810 kronor, av vilket belopp 1,750 kronor användas till bestridande av kostnaderna för uppvärmning, belysning och städning m. m. av de av avdelningen disponerade lokalerna i kvarteret Grönlandet norra och 2,060 kronor till i stort sett motsvarande ändamål för lokalerna vid Västra Trädgårdsgatan. Under punkt 32 av 1930 års åttonde huvudtitel anförde jag, att förut angivna summa av 1,750 kronor icke torde bli erforderlig för budgetåret 1930/1931 med anledning av att andra lokalutrymmen skulle beredas för avdelningen. Jag utgick nämligen då från att det skulle bli möjligt att redan under år 1930 utrymma de av etnografiska avdelningen disponerade lokalerna i kvarteret Grönlandet norra. Då detta nu icke låter sig göra, bli medel alltså erforderliga för uppvärmning m. m. av dessa lokaler. Jag anser emellertid dessa kostnader under budgetåret 1930/1931 skola kunna bestridas med till avdelningens förfogande stående medel. Avdelningen kommer nämligen att disponera — förutom över nyssnämnda extra anslag å 2,060 kronor — över dels ett ordinarie expensanslag å 9,100 kronor och dels ett extra expensanslag å 5,000 kronor eller sammanlagt 14,100 kronor. Härav bestridas alla löpande omkostnader — värme, belysning, städning och rengöring, vakt vid visning i fastigheten Vallingatan 1 (d. v. s. kvarteret Grönlandet södra), förbrukningsmateriel, böcker, fotografering, frakter m. m. — varjämte en vaktmästare avlönas

med medel från detta anslag. Med hänsyn till det — i och för sig beklagliga — förhållandet, att etnografiska museets samlingar under budgetåret 1930/1931 icke kunna vara tillgängliga för allmänheten, torde så stora besparingar kunna uppnås på avdelningens expensanslag, att jämväl ovanberörda kostnader för lokalerna i kvarteret Grönlandet norra kunna bestridas därmed.

Kostnaderna för de för budgetåret 1930/1931 ifrågasatta ändringsarbetena hava av byggnadsstyrelsen beräknats till 85,000 kronor, vartill komma utgifterna för samlingarnas flyttning, 15,000 kronor, eller tillhopa 100,000 kronor. Mot dessa beräkningar har jag intet att erinra.

Vad så slutligen beträffar tidpunkten för museets förflyttning vill jag framhålla följande. Det är givetvis önskligt, att förflyttningen äger rum så snart som möjligt, då den för uppförandet av det nya ämbetsverkshuset i kvarteret Grönlandet södra beräknade tiden är ganska kort och rivningen av de nu där belägna husen alltså bör taga sin början ju förr dess hellre. Emellertid hava, såsom förut framhållits, vissa delar av kasernområdet ställts till 23:e allmänna svenska lantbruksmötets disposition intill den 31 juli 1930 och därefter till trädgårdsutställningens disposition intill den 15 oktober 1930. Byggnadsstyrelsen har i sitt utlåtande den 27 november 1929 upplyst, att vid förfrågan under hand hos trädgårdsutställningens bestyrelse meddelats, att en av de till utställningen upplåtna kasernerna icke skulle behöva tagas i bruk för utställningen. De etnografiska samlingarna skulle då redan under augusti 1930 överflyttas till denna kasernbyggnad och där tillsvidare magasineras. Skulle emellertid oförutsedda hinder uppstå att på här föreslaget sätt verkställa överflyttningen, har jag hos byggnadsstyrelsen inhämtat, att andra möjligheter förefinnas till densamma verkställande.

Då jag sålunda sett mig nödsakad att gå in för ett ordnande av etnografiska museets lokalförhållanden på sätt nu angivits, vill jag yttermera framhålla önskvärdheten av att genom successivt beviljade anslag under de närmaste åren museets byggnadsfråga må bli löst och att sålunda de betydande kulturintressen, varom här är fråga, bli på ett tillfredsställande sätt tillgodosedda.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att ett å till ärendet hörande »relationsritningar över kasernetablisement för kungl. livregementets dragoner, situationsplan» med rätt utmärkt område av i runt tal 25,200 kvadratmeter av förutvarande livregementets dragoners kasernområde jämte därå befintliga byggnader må reserveras för naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning,

dels ock för iordningställande för nämnda avdelnings och museums räkning av vissa å berörda område befintliga byggnader i huvudsaklig överensstämmelse med ett av byggnadsstyrelsen i utlåtande den 23 januari 1930 framlagt förslag ävensom för bestridande av kostnaderna för flyttning av museets samlingar till de nya lokalerna m. m. för budgetåret 1930/1931 under åttonde huvudtiteln anvisa ett extra reservationsanslag å kronor 100,000:—

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Gustaf Breitholtz.

